

Θρύψαλα Ελλήνων Κομμουνιστών: στα χρόνια του “Μεγάλου Τρόμου”

του Μάριου Μαρκοβίτη*

*Και τ’ ακρογιάλι γεμάτο Θρύψαλα παλιά πιθάρια
“Σαλαμίνα της Κύπρος”*

Γιώργος Σεφέρης, 1953

Με το πόνημα αυτό επιχειρούμε να δώσουμε κομμάτια από τη ζωή Ελλήνων κομμουνιστών, στελεχών του ΚΚΕ και της ΟΚΝΕ, οι οποίοι, στα χρόνια του *Μεγάλου Τρόμου** 1936-1938 ζούσαν για διάφορους λόγους στη Ρωσία. Βασική πηγή άντλησης των δεδομένων αποτελεί ο ογκώδης προσωπικός φάκελος (Αρχείο, στη συνέχεια) του Ochalis Konstantin Vasil’evich – Μάρκου Γρηγορίου Μαρκοβίτη (Μάρκος στη συνέχεια). Δημοσιεύονται, για πρώτη φορά, μερικά ιδιαιτέρως σημαντικά ντοκουμέντα των ρωσικών κρατικών αρχείων**. Θλιβερό προκύπτει το συμπέρασμα ότι από τους αγωνιστές του καταλόγου ελάχιστοι γλίτωσαν από τις διώξεις.

Πρώτη επίσημη αναφορά για την περίοδο αυτή είχαμε με την περίφημη «*Μυστική Έκθεση*» από τον Νικήτα Χρουστσόφ στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ το Φεβρουάριο 1956***. Στην πολύωρη, κεκλεισμένων των θυρών, ομιλία επικεντρώθηκε με έμφαση στην προσωπολατρία και τις συνέπειές της, τόνισε τη μαζικότητα των διώξεων και εκκαθαρίσεων, στάθηκε πολύ στο πανομοιότυπο των κατηγοριών: *εχθρός του λαού και αντεπαναστατικές δραστηριότητες*. Για το σταλινικό αυτό φαινόμενο γράφτηκαν έκτοτε πολλά και θα συνεχίσουν να γράφονται, με αυξανόμενους μάλιστα ρυθμούς. Οι ερευνητές που

* Ο όρος αυτός έμεινε και χρησιμοποιείται συχνά μετά το ομώνυμο βιβλίο: Robert Conquest, *The Great Terror: Stalin’s Purge of the Thirties*, London, Macmillan, 1968.

** Η μετάφραση, έργο επίτονο και εξειδικευμένο, οφείλεται στη Μιροσλάβα Πάνου Δημητρίου. Στον προφορικό της χυμόδη, ζωντανό λόγο αποφύγαμε πολλές παρεμβάσεις.

*** Κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Θεμέλιο το 1989. Έχει εξαντληθεί, μπορεί όμως ο ενδιαφερόμενος να τη βρει εύκολα στα αγγλικά, στο Διαδίκτυο.

είχαν μέχρι πριν λίγα χρόνια δυσκολία να προσεγγίζουν αρχεία, έχουν τώρα στη διάθεσή τους ένα τεράστιο αρχειακό υλικό*.

Οι πολλές εθνικές μειονότητες, μεταξύ αυτών και η ελληνική (ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες Ελληνικές Περιοχές στην Κριμαία και στον Καύκασο), έζησαν εκτεταμένες μαζικού χαρακτήρα διώξεις. Ιδιαίτερα όσο αφορά το εύρος των διώξεων και των θανατικών καταδικών στο ελληνικό στοιχείο, σε έρευνα δημοσιευμένη στην *Ελευθεροτυπία* δίνονται εντυπωσιακοί αριθμοί: «...Στις 11 Δεκεμβρίου 1937 εκδόθηκε διάταγμα του λαϊκού επιτροπάτου εσωτερικών για τη διεξαγωγή επιχείρησης διώξεων εναντίον των Ελλήνων. Στην Ελληνική επιχείρηση, κατά το διάστημα 1937-1938 καταδικάστηκαν 12.557 άτομα, εκ των οποίων τα 10.545 σε θάνατο».**

Οι διωχθέντες Έλληνες, όπως άλλωστε και τα μέλη των άλλων εθνικών μειονοτήτων, θεωρήθηκαν εκ των προτέρων ύποπτοι για κατασκοπευτική, εθνικιστική και υπονομευτική δραστηριότητα, συνήθως μάλιστα υπήρχε κατηγορία για συνεργασία των κατασκοπευτικών υπηρεσιών ανάμεσα στα διάφορα κράτη. Στην οδηγία 50215 της NKVD*** στις 11/12/1937 διαβάζουμε στη 2η παράγραφο: «Μαζί με την κατασκοπευτική-υπονομευτική δουλειά για το συμφέρον των Γερμανών και Ιαπώνων, η ελληνική αντικατασκοπία αναπτύσσει έντονη εθνικιστική αντεπαναστατική δραστηριότητα στηριζόμενη στο πλατύ αντισοβιετικό στρώμα (κουλάκοι, καπνοπαραγωγοί, πρώην έμποροι, μαυραγορίτες, λαθρέμποροι συναλλάγματος) ανάμεσα στον ελληνικό πληθυσμό της ΕΣΣΔ».

Από τις μαζικές εκκαθαρίσεις δεν γλίτωσαν ούτε οι σύντροφοι κομμουνιστές, μέλη των αδελφών κομμάτων των διαφόρων κρατών, οι οποίοι βρίσκονταν τα χρόνια εκείνα στην ΕΣΣΔ, ανάμεσά τους βεβαίως και οι Έλληνες. Για το θέμα αυτό, παρόλο που ανοίγουν σιγά-σιγά τα αρχεία, δεν έχουμε μέχρι σήμερα πλήρη εικόνα. Από την πλευρά του ΚΚΕ παρατηρείται μια αποφυγή συζήτησης, με συγκεκριμένα στοιχεία, για το τι έγινε, ένα είδος ένοχης σιωπής, μια πολιτική λήθης δυσάρεστων και επώδυνων γεγονότων, ίσως και μια τάση νέας γραφής****. Ουσιαστικά, λοιπόν, παραμένουμε στην απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ τον Ιανουάριο του 1967, με την οποία αποκαθίστανται «...ηθικά και κομματικά, σύντροφοι μέλη και στελέχη του ΚΚΕ – θύματα της προσωπολατρίας*****».

* Ενδεικτικά: οργανισμός Memorial, *Ρωσικό Κρατικό Αρχείο Κοινωνικής και Πολιτικής Ιστορίας (RGASPI)*, Comintern Electronic Archives, αρχεία πολλών Πανεπιστημίων κ.λπ. Λεπτομερειακή παράθεση της βιβλιογραφίας των Δικών της Μόσχας: Γιάννης Σκαλιδάκης: *Οι Μεγάλες Δίκες*, εκδ. «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία», 2011, Αθήνα.

** Βλ. το κείμενο του Α. Δάγκα, *Οι Μεγάλες Δίκες*, ό.π., σελ. 48. Στο Διαδίκτυο είναι αναρτημένο το *Ελληνικό Μαρτυρολόγιο*, με τα ονόματα και βασικές λεπτομέρειες από χιλιάδες Έλληνες θύματα των διωγμών.

*** NKVD: Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικής Ασφάλειας - Narodnii Komisariat Vnurith Diel.

**** Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Οι Έλληνες στη διαδικασία οικοδόμησης του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007.

***** Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ «Η 10η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ», εκδόσεις της ΚΕ του ΚΚΕ, 1971. Η

Η απόφαση μάλιστα αυτή, κρατήθηκε άγνωστη και καταχωνιασμένη για πολλά χρόνια. Είκοσι δύο χρόνια αργότερα, μια «Επιτροπή Πρωτοβουλίας» με επικεφαλής τον Τάσο Βουρνά, δημοσίευσε μια νέα κατάσταση «Ηγετικών Στελεχών του ΚΚΕ που βρέθηκαν στην ΕΣΣΔ τη δεκαετία του 1930-1940 και υπήρξαν Θύματα των Σταλινικών Εκκαθαρίσεων». Πρόκειται για 20 στελέχη, από τα οποία τα 10 περιλαμβάνονται και στην απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ*.

Πόσοι και ποιοι οι Έλληνες κομμουνιστές στη Ρωσία τότε; Πώς βρέθηκαν εκεί; Ποια τα θύματα ανάμεσά τους; Ελάχιστες αναφορές έχουν γίνει. Ο Βασίλης Νεφελούδης** μιλά για 38 περίπου Ελλαδίτες στη Μόσχα, από τους οποίους γλίτωσαν μόνο δύο: ο Ελευθέριος Γρηγοριάδης (ο δεκανέας των φυλακών Συγγρού που βοήθησε στην απόδραση των οκτώ στελεχών του ΚΚΕ το Μάρτιο του 1931 και έφυγε μαζί τους) και ο Κώστας Φυλακτόπουλος (αυτός που δίνει τη μαρτυρία στον Νεφελούδη). Σημειώνουμε πάντως ότι εκτός από τη Μόσχα υπήρχαν και σε άλλες περιοχές, ιδίως στον Νότο της ΕΣΣΔ, Ελλαδίτες και Έλληνες κομμουνιστές. Τελικώς, η επίμονη αποφυγή παρουσίας έγκυρων στοιχείων, με ευθύνη της κομμουνιστικής αριστεράς, διατηρεί και επιτείνει το φαινόμενο της ασάφειας και αβεβαιότητας.

Ο Μάρκος, γεννημένος το 1905 στη Νάουσα Μακεδονίας, υπήρξε δραστήριο μέλος της ΟΚΝΕ και του ΚΚΕ. Στα τέλη του 1930, εκτοπισμένος φαντάρος στον πειθαρχικό ουλαμό Καλπακίου, καταδικάζεται σε θάνατο μαζί με τον Γιάννη Πανούση. Τεράστιες κινητοποιήσεις σε Ελλάδα και εξωτερικό, ανάγκασαν σε μετατροπή της ποινής σε 4 ½ χρόνια φυλάκισης. Απέδρασε από τις φυλακές Συγγρού (με άλλα επτά ανώτερα στελέχη του ΚΚΕ) τον Απρίλιο 1931 και διέφυγε τον Ιούνιο στη Ρωσία. Πήρε το ρωσικό όνομα, έζησε στη Μόσχα, έγινε το 1932 μέλος του ΠΚΚ (Μπ.)***, σπούδασε σε ανώτερες κομματικές σχολές, παντρεύτηκε και απέκτησε μια κόρη, εργάστηκε ως μεταφραστής στην ΙΚΚΙ****. Από το Δεκέμβριο 1935 παρακολουθούσε μεταπτυχιακά στο ΚUNMZ***** όπου

απόφαση τελικώς δημοσιεύτηκε στα: *Επίσημα Κείμενα*, τόμος 9ος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2002. Τα ονόματα των 13 αποκατασταθέντων, όπως ακριβώς περιέχονται στην απόφαση, είναι: Κλειδωνάρης Απόστολος, Μαρκοβίτης Μάρκος, Χαϊτάς Ανδρόνικος, Ευτυχιάδης, Πηλιώτης Διονύσιος, Ντούβας Γεώργιος (Βορείνος), Τσαγκαράκης Γιάννης (Τόμωφ), Γιαννοκούτσης Γιάννης, Δημάκος Νικόλαος (Γρηγόριεφ), Δουλούδης Βασίλης (Ταμπακώφ), Χριστοδουλίδης Χριστόδουλος (Αλέξης), Κολοζόφ Γεώργιος (Λεωνίδα), Χαραμής Στάθης (Ασάνωφ).

* Το πόρισμα της Επιτροπής δημοσιεύτηκε στην «Σοσιαλιστική Αλλαγή» στις 26 Αυγούστου 1989. Τα επιπλέον 10 ονόματα είναι: Τζαννής Φλαράκος, Κουρούκλης, Ιορδανίδης, Δεσποτόπουλος, Αβραάμ Δερβίσογλου, Δουργερίδης, Καλογρίδης, Σαρίκας, Θωμάζος και Μουτζούρης.

** Βασίλης Νεφελούδης, *Ντοκουμέντο*, εκδ. Δελφίνι, 1993, Αθήνα.

*** Πανερωσιακό Κομμουνιστικό Κόμμα (Μπολσεβίκων).

**** Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

***** Κομμουνιστικό Πανεπιστήμιο Εθνικών Μειονοτήτων της Δύσης.

ταυτόχρονα δίδασκε. Το Πανεπιστήμιο αυτό στα τέλη του 1936 έκλεισε. Οι Έλληνες σπουδαστές στάλθηκαν στις Ελληνικές Παρευξείνιες Περιοχές, στο Νότο της Ρωσίας*. Ο Μάρκος τοποθετήθηκε εκεί υποδιευθυντής στις εφημερίδες *Κομμουνιστής* και *Μπολσεβίκος***. Το καλοκαίρι του 1937 διαγράφηκε από το κόμμα, απολύθηκε από την εργασία του, γύρισε στη Μόσχα χωρίς την άδεια της κομματικής επιτροπής. Πριν αναχωρήσει, έγραψε μια εκτεταμένη έκθεση για την κατάσταση στο Εκδοτικό «Κομμουνιστής» που την έστειλε στην κομματική επιτροπή της περιοχής και αργότερα στην *Πράβντα* για δημοσίευση. Λίγο καιρό μετά, αρχές Ιανουαρίου 1938, λίγες δηλαδή μέρες μετά την έκδοση του διατάγματος για την «Ελληνική επιχείρηση», συνελήφθηκε από την NKVD, κλείστηκε στις φυλακές Butirka***, υποβλήθηκε σε εξουθενωτικές ανακρίσεις, εκτελέστηκε στις 19 Μαρτίου 1938 σαν «εχθρός του λαού και κατάσκοπος». Αποκαταστάθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο της ΕΣΣΔ λίγο μετά το θάνατο του Στάλιν επί Χρουστσόφ (1957), ενώ το ΚΚΕ άργησε πάνω από δέκα χρόνια (10η ολομέλεια 1967, *ό.π.*).

Μελετώντας το Αρχείο**** διαπιστώσαμε, με ευχάριστη ερευνητική έκπληξη, ότι παρατίθενται, παρελαύνουν στην κυριολεξία, πολλά ονόματα Ελλήνων κομμουνιστών που για διάφορους λόγους βρίσκονταν τα χρόνια εκείνα στην ΕΣΣΔ. Κατά πρώτον, ο ίδιος ο Μάρκος αναφέρεται σε πολλούς από αυτούς, ιδίως στη μεγάλη έκθεση για την κατάσταση στο Εκδοτικό «Κομμουνιστής» καθώς και στο 2ο γράμμα στον Στάλιν από τις φυλακές. Δεύτερον, αρκετά από τα έγγραφα του Αρχείου υπογράφονται από Έλληνες, εκπροσώπους κατά κανόνα του ΚΚΕ στις διάφορες κομματικές επιτροπές και οργα-

* Πρόκειται για 11 στελέχη του ΚΚΕ. Χάθηκαν όλοι τους κατά τις σταλινικές διώξεις. Δες: Μαρκοβίτης Μάριος, «Αναζητώντας τους χαμένους κομμουνιστές», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία-Ιστορικά*, 2 Ιουνίου 2013 (στο άρθρο, δυστυχώς κόπηκαν από την εφημερίδα οι υποσημειώσεις).

** Για τον Ελληνισμό στη Ρωσία και την ΕΣΣΔ, για τη μεγάλη πολιτιστική και εκδοτική ανάπτυξη στις δεκαετίες 1920 και 1930, υπάρχει σήμερα βιβλιογραφία η οποία εμπλουτίζεται συνεχώς. Ενδεικτικά αναφέρονται: Ι. Κ. Χασιώτης (επιμέλεια), *Οι Έλληνες της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*, εκδ. University Studio Press, 1997, Θεσσαλονίκη· Απόστολος και Μάρθα Καρπόζηλου, *Το Εκδοτικό «Κομμουνιστής» στο Ροστόβ του Δον*, Αρχείον Πόντου, τ. 42, Αθήνα, 1988-1989· των ίδιων, *Η Εφημερίδα «Κολετσιβιστής» και τα Βιβλία των Ελλήνων της Μαριούπολης στη Δεκαετία 1930*, Αρχείον Πόντου, τ. 48, Αθήνα, 1998-1999· Μάρθα Καρπόζηλου, *Ελληνική Εκπαίδευση στη Σοβιετική Ένωση (1917-1937)*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1991· Βλάσης Ατζίδης, *Ο Κόκινος Καπνός*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2010· του ίδιου, *Παρευξείνιος Διασπορά*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2001· Γιουλιάννα Πογκόσοβα, *Οι Έλληνες στο Σύστημα των Εθνικών Σχέσεων στην ΕΣΣΔ*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2002· Ar. Ulunyan, *Greek National Press in Russia and the USSR (1906-1939)*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki, 1992.

*** Από και έστειλε δυο γράμματα στον Στάλιν. Δες: *Αρχειοτάξιο*, αριθμός 14, Οκτώβριος 2012, εκδόσεις Θεμέλιο (Περιοδική έκδοση των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας).

**** Θα πρέπει εδώ να ευχαριστήσω τον εγγονό του (και ανιψιό μου) Dmitry Arakelyants, καθηγητή ψυχολογίας στη Μόσχα, για την καθοριστική συμμετοχή του στην ανεύρεση των αρχείων.

νισμούς. Μαθαίνουμε έτσι για την παρουσία και αυτών, τότε στην ΕΣΣΔ. *Τρίτον*, μας τροφοδότησε με πολλά στοιχεία η γραφειοκρατική σχολαστική προσήλωση των Ρώσων, αλλά και Ελλήνων λειτουργών στις διάφορες υπηρεσίες. Ενδεικτικά και πολύ χαρακτηριστικά, σε κάθε περίπτωση που σε κάποιο έγγραφο το οποίο αφορούσε τον Μάρκο αναφέρονταν και άλλα ονόματα (και το αντίστροφο βεβαίως), τότε έβγαιναν τόσα αντίτυπα όσα και τα ονόματα, τα οποία προφανώς τοποθετούνταν στους αντίστοιχους φακέλους. Τοποθετήθηκαν μάλιστα, στο φάκελο του Μάρκου έγγραφα (δες και αρ. 9 στο παράρτημα) που συντάχθηκαν για τον ίδιο ή άλλους, πολλά χρόνια μετά την εκτέλεσή του!

Από τη μελέτη του Αρχείου αποκτούμε χρήσιμες ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τους Έλληνες αυτούς κομμουνιστές: βιογραφικά στοιχεία, κομματική κατάσταση, τρόπο και λόγο άφιξης στη Ρωσία, την απασχόλησή τους κ.ά. Αυτά όλα δεν αφορούν το πόνημα αυτό, παρέχουν όμως καλό υλικό για μια άλλη σχετική εργασία. Τονίζονται απλώς επιγραμματικά εδώ κάποιες διαπιστώσεις που ασφαλώς καθόριζαν τις ζωές των Ελλήνων κομμουνιστών και σίγουρα έπαιξαν ρόλο στην πορεία προς τον αφανισμό τους:

Η σχέση τους με το ΚΚΕ (και την Κομμουνιστική Διεθνή) ήταν σχέση απόλυτης εξάρτησης. Το Κόμμα σκεφτόταν, σχεδίαζε και αποφάσιζε για όλα. Τίποτε έξω από αυτό, χωρίς αυτό. Η κομματική συμπεριφορά ελεγχόταν συχνά και αυστηρά, συνόδευε τα μέλη παντού (ενδεικτικά στο παράρτημα, έγγραφο 2). Κανένα στέλεχος δεν απόκτησε την ρωσική ιθαγένεια*, αυτή ήταν η θέση του Κόμματος. Από όσους περιλαμβάνει ο κατάλογος ελάχιστοι έγιναν μέλη του ΠΚΚ (Μπ.), ανάμεσά τους και ο Μάρκος (Ιανουάριος 1932). Εφόσον έφταναν παράνομα, όπως οι περισσότεροι, τους χορηγούσαν ειδική άδεια παραμονής (κάτι σαν διαβατήριο για το εσωτερικό) και τους αναγνωριζόταν η ιδιότητα του πολιτικού πρόσφυγα. Με την ιδιότητα αυτή και ως μέλη αδελφού κόμματος (όλα τα κομμουνιστικά κόμματα ήταν τμήματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς), είχαν τη συμπαράσταση και υποστήριξη της ΜΟΡΡ**. Μπορούσαν έτσι, πάντα με την έγκριση του κόμματος, να διαμείνουν, να σπουδάσουν, να εργαστούν. Όλοι τους σχεδόν άλλαζαν αμέσως το όνομά τους και έπαιρναν τα ψευδώνυμα***, είτε αυτά έμοιαζαν με ελληνικά, είτε ήταν καθαρά ρωσικά. Επικοινωνία με την Ελλάδα, τις οικογένειές τους, δεν είχαν και αυτό όχι μόνο για συνωμοτικούς λόγους, αλλά και διότι η όποια τέτοια ενέργεια μπορούσε να χαρακτηριστεί ύποπτη, εχθρική****. Οι μεταξύ τους σχέσεις δεν φαίνεται να ήταν πάντα αρμονικές. Υπήρχαν έντονες συγκρούσεις, σε κομματικό και επαγγελματικό επίπεδο. Επιστράτευαν και εκτόξευαν στη διαπάλη ανάμεσά τους επίκαιρους χαρακτηρισμούς, από το διάχυτο τότε κλίμα φόβου

* Εκτός αν την κατείχε από πριν, ως κάτοικος-υπήκοος της Ρωσίας.

** Διεθνής Οργάνωση Βοήθειας Επαναστατών Αγωνιστών.

*** Είναι γνωστή βεβαίως σήμερα, πλην κάποιων εξαιρέσεων, η πραγματική ταυτότητα των κομμουνιστών αυτών.

**** Η απουσία αυτή επικοινωνίας (μόνη πιθανή ενημέρωση μπορούσε να γίνει μέσα από κάποιο κομματικό κανάλι) εξηγεί σε μεγάλο βαθμό και την ομίχλη και άγνοια για την τύχη τους, για πολλά χρόνια μέχρι και σήμερα.

και καχυποψίας, για κρυμμένους ύπουλους εχθρούς του λαού, για τροτσκιστικά, εθνικιστικά, αντεπαναστατικά στοιχεία κ.λπ. Παραφράζοντας, είμαστε και πάλι μπροστά σε μια «πάλη χωρίς αρχές», τη διαχρονική αυτή ελληνική κακοδαιμονία. Ο τραγικός επίλογος έμπαινε λίγο πριν την καταδικαστική απόφαση. Τότε διαβάζονταν, πριν την καταδικαστική απόφαση, μαρτυρίες άλλων συντρόφων εναντίον τους, ενώ σε παρόμοιες ομολογίες είχαν οδηγηθεί και οι ίδιοι. Όλα, σύμφωνα με την αριστοτεχνική ανακριτική μεθοδολογία.

Στα έγγραφα του παραρτήματος φαίνεται καθαρά ότι απολύονταν από τις δουλειές τους γιατί δεν είχαν σοβιετική υπηκοότητα (είχαν αρχίσει ήδη οι εκκαθαρίσεις). Παράλληλα γίνονταν και οι διαγραφές από το κόμμα, συνακόλουθη ερχόταν και η στέρηση της άδειας παραμονής. Αυτονόητο ότι έχοντας χάσει όλα αυτά τα ζωτικά για την ύπαρξη και επιβίωσή τους, περιέρχονταν σε τέλεια ανημπόρια, ουσιαστικά δεν υπήρχαν πια.

Στον κατάλογο που ακολουθεί δίνονται τα ονόματα του Αρχείου που ταυτοποιήθηκαν, κάποια από αυτά όχι με απόλυτη σιγουριά*. Όπως προαναφέρθηκε, οι περισσότεροι χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμο, ρωσικά κυρίως, αλλά και ελληνικά. Αρκετές φορές στα έγγραφα του Αρχείου υπάρχει δίπλα στο ψευδώνυμο και το ελληνικό όνομα. Όπου χρειάστηκε να γίνει ταύτιση με το πραγματικό όνομα, βοηθηθήκαμε πολύ από σχετικές αναφορές στην ελληνική βιβλιογραφία, κυρίως όμως από τον κατάλογο των Ελλήνων κομμουνιστών της Γ' Διεθνούς, προσιτό στην ιστοσελίδα RGASPI - Comintern Electronic Archives. Ο κατάλογος αυτός είναι διαθέσιμος και στην ιστοσελίδα www.loc.gov/rf/european καθώς και σε διάφορα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Καταφύγαμε όπου χρειάστηκε και στην ιστοσελίδα Greek Association of Greek public organizations of Russia - AGOOR - Greek Martyrology**.

Παρότι θα μπορούσαν να προστεθούν στα περισσότερα πρόσωπα του καταλόγου, πολλά στοιχεία για τη ζωή και τη δράση τους, από πολλές πηγές, δεν προχωρήσαμε σε κάτι τέτοιο. Μείναμε στις πληροφορίες του Αρχείου και συμπληρώσαμε με λίγες χρήσιμες πληροφορίες, όπου κρίθηκε αναγκαίο. Στις περιπτώσεις αυτές χρησιμοποιείται πλάγια γραφή.

ΑΡΧΕΙΟ ΟΧΑΛΙΣ KONSTANTIN VASILIEVICH - ΜΑΡΚΟΥ ΜΑΡΚΟΒΙΤΗ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ (1932-1938)

*Αποστόλου Ελευθέριος - Apostolou Lefterios, Lebon (F.495, op.207, d.43***).*

Το όνομά του υπάρχει κάθε φορά που αναφέρονται αυτοί που δραπέτευσαν από τις

* Αυτονόητο πως δεν μπορούν να αποκλειστούν λάθη και ελλείψεις. Ευπρόσδεκτες οι όποιες παρατηρήσεις, προσθήκες, διορθώσεις.

** Διαπιστώνονται κάποια λάθη στα βιογραφικά στοιχεία.

*** Αυτά είναι τα ταξινομητικά στοιχεία στα αρχεία της Κομιντέρν. Τα F., op., d. είναι αρχικά των ρωσικών λέξεων και αποδίδονται (κάπως ελεύθερα) ως: Κεφάλαιο, Κατάλογος, Αριθμός φακέλου. Τα δυο πρώτα είναι η μερίδα των Ελλήνων, ίδια δηλαδή για όλους. Αλλάζει για τον καθένα μόνο ο αριθμός φακέλου.

φυλακές Συγγρού, τον Απρίλιο 1931. Όλοι τους διέφυγαν μαζί στην ΕΣΣΔ. Επέστρεψε στην Ελλάδα, ίσως το 1933, όπως αναφέρεται σε σχετικό έγγραφο. Πρόκειται για το «ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ» εναντίον του Μάρκου, στις 28 Φεβρουαρίου 1938, στις φυλακές Butirka (έγγραφο 8). Το έγγραφο είναι επικυρωμένο από τον γνωστό αρχι-εισαγγελέα Βισίνσκι. Σε αυτό, ο Λ. Αποστόλου χαρακτηρίζεται ως πράκτορας της ελληνικής κατασκοπίας, ο οποίος στρατολόγησε τον Μάρκο και τους άλλους δραπέτες, ήδη από τότε που ήταν όλοι τους στις φυλακές Συγγρού. Στη συνέχεια, σύμφωνα με το κατηγορητήριο, «...όπου βρισκόταν ο Μάρκος (στην Ρωσία δηλαδή) ανέπτυξε κατασκοπευτική προβοκατόρικη δραστηριότητα, διαβιβάζοντας διάφορα κατασκοπευτικά υλικά στον επικεφαλής του δικτύου της Ελληνικής κατασκοπίας ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, με τον οποίο ήταν συνδεδεμένος μέχρι το 1933».

Επέστρεψε στην Ελλάδα, πολύ γνωστή η ιστορική πορεία του.

Ασίκης Βασίλης - Bur'ias Georgii Nikolaevich - Asikis Vasilios (F.495, op.207, d.137).

Και αυτός στους αποδράσαντες από τις φυλακές Συγγρού. Ο Μάρκος, σε βιογραφικό-απογραφικό έγγραφό του προς το Ελληνικό Τμήμα της ΙΚΚΙ, στις 10/9/1935, τον ονομάζει ως έναν από αυτούς που μπορούν να βεβαιώσουν για όσα γράφει.

Φοίτησε σε κομματική σχολή και στη συνέχεια επέστρεψε στην Ελλάδα. Η ΚΕ του ΚΚΕ έβγαλε συλλυπητήριο μήνυμα για το θάνατό του τον Ιούνιο του 1965.*

Βαΐτης Αναστάσιος - Ivanov Andrei - Vaïtes Anastasios (F.495, op.207, d.80).

Ήταν από τους τελευταίους σπουδαστές του ΚUNMZ που όταν έκλεισε, στάλθηκαν στις Ελληνικές Περιοχές. Στις 26/8/1937 ο Μπελόφ, υπεύθυνος καθοδηγητικών στελεχών στην ΙΚΚΙ, στέλνει επιστολή στην ΚΕ του ΠΚΚ (Μπ.), στον Μαλενκόφ (έγγραφο αρ. 1), επικεφαλής των καθοδηγητικών κομματικών οργάνων και του αναφέρει ότι οι σύντροφοι αυτοί από το ΚUNMZ, απολύονται από τις εργασίες τους ως ξένοι και τους αφαιρούν την άδεια παραμονής. Επισυνάπτει ένα κατάλογο των συντρόφων αυτών, με σύντομα βιογραφικά, μεταξύ αυτών και του Βαΐτη (έγγραφο αρ. 2).

Επειδή προφανώς δεν έλαβε απάντηση, επανέρχεται ο Μπελόφ με νέα επιστολή στον Μαλενκόφ, στις 16/12/1937 (έγγραφο 3) και γράφει για τον Βαΐτη ότι «απολύθηκε από τη δουλειά του, ως συντάκτης, στον εκδοτικό οίκο».

Στις 23/2/1938 σε ένα εντυπωσιακό έγγραφο που στέλνει ο γραμματέας της Ελληνικής επιτροπής του ΠΚΚ (Μπ.) της Κρίμσκαγια στην κομματική επιτροπή του Κρανσντάρ (έγγραφο αρ. 4), βεβαιώνει ότι αυτοί οι πολιτικοί πρόσφυγες ήρθαν από το ΚUNMZ και εργάστηκαν στο Εκδοτικό και «...χάρη στην αντεπαναστατική-αστική-εθνικιστική ομάδα που δρούσε στην Ελληνική Περιοχή, όλοι αυτοί οι πολιτικοί πρόσφυγες τακτοποιήθηκαν στο Ελληνικό Εκδοτικό και εκεί κάνουν την αντεπαναστατική δου-

* ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΚΕ, 9ος τ., εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 2002, Αθήνα.

λειά τους. Έγραφαν και έβγαζαν φασιστική, τροτσκιστική βιβλιογραφία (γραμματική, μορφολογία κ.λπ.)». Σημειώνει ότι ο Ιβανόφ είχε φύγει προς άγνωστη κατεύθυνση και τώρα τον ψάχνουν.

Στο Ελληνικό Μαρτυρολόγιο, για το Κρασναντάρ, υπάρχει με αρ. 1903 το όνομα *Ivanon Andrei Fedorovich*, όμως γέννηση 1903, στην Τουρκία, Σοβιετ. Ιθαγένεια, εκτελέστηκε. Στο Διαδίκτυο (www.bogoslov.ru) υπάρχει κατάσταση Ελλήνων που εκτελέστηκαν στο Μπούτοβο. Περιλαμβάνεται και ο Βαΐτης, με ακριβή στοιχεία ταυτότητας, προέλευση από Μυτιλήνη, εκτέλεση στις 16/8/1938, αποκατάσταση στις 22/3/1965.

Ο Δημήτρης Παλαιολογόπουλος τον περιλαμβάνει στην κατάσταση των εθελοντών στον ισπανικό εμφύλιο. Μάλλον δεν ισχύει αυτό δεδομένου ότι δεν μπορεί να βρισκόταν σε δυο χώρες ταυτόχρονα.

Το όνομά του δεν υπάρχει στις καταστάσεις αυτών που αποκαταστάθηκαν, ούτε κατά την 10η ολομέλεια του ΚΚΕ, ούτε από την Ομάδα Πρωτοβουλίας.

Γεροκάρης Γεώργιος - *Gerokaris Georgos Aleksandrovich*

(F.495, op.207, d.456).

Ο Μάρκος τον αναφέρει αρκετές φορές στην έκθεσή του για την εφημερίδα *Κομμουνιστής* (ό.π.). Ήταν διευθυντής στην εφημερίδα *Μπολσεβίκος*. Τον περιγράφει σαν υποχείριο του Σέβερη και συνεργό του Κατσάλου.

Ελληνικής καταγωγής με ρωσική ιθαγένεια, γεννήθηκε το 1901 στη ΕΣΣΔ, εκτελέστηκε προφανώς ως «εχθρός του λαού» (Ελληνικό Μαρτυρολόγιο, ό.π., αρ. 848). Ο Βλάχης Αιγυπτίδης* αναφέρει ότι διαγράφηκε «...από την καθοδήγηση της Περιφερειακής Επιτροπής του ΠΚΚ (Μπ.) του Κριμσκ, για κουλάκινη προπαγάνδα».

Γιαννακόπουλος-Στεφάνου - *Stefanu Nikolaus - Yannakopoulos Panagiotis*

(F.495, op.207, d.108 & 174).

Ένας ακόμη από τους σπουδαστές του ΚUNMZ που στάλθηκε στις Ελληνικές Περιοχές. Βιογραφικά στοιχεία, απόλυση από εργασία και σύλληψη από τη ΝΚΒΔ υπάρχουν στα έγγραφα 1, 3 και 4.

Το πιθανότερο είναι ότι εκτελέστηκε. Το όνομά του δεν υπάρχει στην απόφαση αποκατάστασης της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ, ούτε στον κατάλογο της Επιτροπής Πρωτοβουλίας. Δεν βρέθηκε ούτε στο Ελληνικό Μαρτυρολόγιο.

Γιαννακούτζοφ - *Iankov, Dmitrii Georgievich (Ianakutzov, IA, F.)*

(F.495, op.207, d.73).

Από το ΚUNMZ βρέθηκε και αυτός στις Ελληνικές Περιοχές (έγγραφο αρ. 5).

Δεν μπορέσαμε να ταυτίσουμε με άλλα στοιχεία, διατηρείται το επίθετο όπως βρίσκεται στον κατάλογο της *Comintern* (ό.π.). Πιθανολογούμε ότι πρόκειται για τον Γιάννη

* Παρευξείνιος Διασπορά, ό.π.

Γιαννακούτσο ή Γιαννούτσο. Εκτελέστηκε, αποκαταστάθηκε και από τη 10η Ολομέλεια και από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας.

Γρηγοριάδης Γρηγόρης - Ντοκσακίριτς - Τράντος Μιχαήλ Κωνσταντίνοβιτς, (DAKSAKI) (F.495, op.207, d.573)

Γεννημένος το 1907 στο νησί Μαρμαράς (Τουρκία), (Trandas Mikhail Konstantinovich).

Πρόκειται για τον κόκκινο δεκανέα που βοήθησε στην απόδραση των 8 από τις φυλακές Συγγρού και έφυγε στη συνέχεια μαζί τους στη Ρωσία. Είναι πολύ ενδιαφέροντα τα όσα περιέχονται στο άκρως απόρρητο έγγραφο (19/1/1953) που αφορά τον Τράντα (έγγραφο αρ. 9).

Μετά από 45 χρόνια, όταν τα αδικήματα παραγράφηκαν, επισκέφθηκε την Ελλάδα, ξαναπήρε την ιθαγένεια. Πέθανε το Φεβρουάριο του 1979 στη Μόσχα*.

Δημάκος Νικόλαος - Grigor 'en Nikolai Dmitrievich - (Dimakos N.) (F.495, op.207, d.114).

Ο Μάρκος τον αναφέρει στο 2ο γράμμα του προς τον Στάλιν (ό.π.), ως μάρτυρα για την τυχοδιωκτική προσωπικότητα του Μανωλίδη. Περιλαμβάνεται και αυτός στους 11 σπουδαστές που στάλθηκαν από το KUNMZ στις Ελληνικές Περιοχές. Βιογραφικά του στοιχεία και η πορεία του προς την απόλυση, σύλληψη και εξαφάνιση, φαίνονται στα έγγραφα του παραρτήματος, 1, 2, 3 και 4.

Περιλαμβάνεται στην απόφαση αποκατάστασης από την 10η Ολομέλεια του ΚΚΕ, ενώ δεν υπάρχει το όνομά του στον κατάλογο της Επιτροπής Πρωτοβουλίας.

Ο Δημήτρης Παλαιολογόπουλος (ό.π.) τον αναφέρει στους εθελοντές πολεμιστές στον εμφύλιο της Ισπανίας. Προφανώς δεν ισχύει αυτό, αφού αποδεικνύεται ότι βρισκόταν στην ΕΣΣΔ.

Ευτυχιάδης Κώστας - Karakozof Konstantin Stilianovich (F.495, op.207, d.339). Δραπέτευσε κι αυτός από τις φυλακές Συγγρού και διέφυγε μαζί με τους άλλους στην ΕΣΣΔ. Αναφέρεται στο 2ο γράμμα προς τον Στάλιν, στο Πρωτόκολλο Ανάκρισης του Μάρκου στις 20/1/1938 και στο έγγραφο που αφορά τον Τράντα (έγγραφα 7 και 9).

Σημαντικό στέλεχος, ανήκε στη «δεξιά ομάδα της φραξιονιστικής πάλης» με τους Χαϊτά και Κολοζόφ. Εκτελέστηκε. Αποκαταστάθηκε και από την 10η Ολομέλεια του ΚΚΕ και από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας.

Zafiru Niku - Zinkov Georgii Konstantinovich (F.495, op.207, d.152).

Για την παρουσία και εργασία του στις Ελληνικές Περιοχές - Σοχούμ πληροφορούμαστε από την επιστολή 16/12/1937 του Μπελόφ προς τον Μαλενκόφ (έγγραφο αρ. 3). Εργαζόταν εκεί, άγνωστο από πότε και πού.

* Ορφέας Οικονομίδης, «Ο Κόκκινος Δεκανέας», *Ελευθεροτυπία*, 6 Μαρτίου 1979.

Το όνομά του συναντούμε σε έγγραφο του Ιστορικού Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών*. Διαπιστώνεται ότι ήταν κρατούμενος αρχικά στις φυλακές του Σοχούμ, κατόπιν της Τράντα και μετά στην Τιφλίδα. Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι ότι μαζί του βρίσκουμε στο έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών και τα ονόματα των άλλων δυο (από τους τέσσερες που υπάρχουν στην επιστολή του Μπελόφ) δηλαδή του Γιουσούπωφ και του Λαβρόφ. Και το πιο εντυπωσιακό που ξαφνιάζει, 10 χρόνια αργότερα ξαναβρίσκουμε και πάλι μαζί τα τρία αυτά ονόματα. Πού; Σε «... γράμμα του Νίκου Ζαχαριάδη στον Α. Α. Ζντάνοφ, σταλμένο από το Βελιγράδι, την 1η Οκτωβρίου 1947**». Ιδού η τελευταία παράγραφος του γράμματος: «... Ήρθαν οι σ. Γιουσούπωφ και Λαβρόφ. Περιμένουμε τον Χατούρωφ. Για τον Ζινκόφ θα προτιμούσαμε να μη μας τον στείλετε***».

Ασφαλώς είναι πολύ δύσκολο να υποθέσουμε ότι πρόκειται για συμπτωματική συνωνυμία.

Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να διερευνηθεί ο ρόλος των τριών αυτών κομμουνιστών και η σχέση τους με το Κόμμα.

Δεν υπάρχουν στοιχεία για την τύχη του στη συνέχεια.

Zarafon Anastasii Iosifovich (F.495, op.207, d.464).

Αναφέρεται στην Έκθεση για το Εκδοτικό «Κομμουνιστής».

Ο Αγτζίδης αναφέρει ότι ο Ζαράβοφ (σελ. 484, Παρενχ. Διασπορά) συνελήφθηκε μαζί με τον Κατσάλοφ (πρόκειται μάλλον για το ίδιο άτομο).

Zografos Dimos (Zakarielos) - Zagrafos Dima Georgievich

(F.495, op.207, d.91).

Υπογράφει ή αναφέρεται σε αρκετά έγγραφα του Αρχείου ως εκπρόσωπος του ΚΚΕ. Τον Απρίλιο 1937 (βρισκόταν στις Ελληνικές Περιοχές; και) ανάθεσε στο Μάρκο εμπιστευτική κομματική αποστολή, από κοινού με τον Spiridonon****.

Πρόκειται πιθανότατα για τον Δημήτρη Σακαρέλο*****. Γνωστό στέλεχος, απόδραση από φυλακές Αίγινας, δράση στον Ισπανικό Εμφύλιο, διασύνδεση ΚΚΕ με Κομμουνιστική Διεθνή. Για το θάνατό του δυο εκδοχές: αεροπορικό ατύχημα στη Γιουγκοσλαβία ή εξόντωση κατά τις σταλινικές εκκαθαρίσεις.

* 1938-1939, Β' Πολιτική, Φ. Β/3/Ρ, «Πληροφορία “Ληφθείσαι παρ' ομογενών αφιχθέντων τελευταίως εκ Ρωσσίας”: 1) Αντάκωβ Ματθαίου του Χαράλαμπους εκ Σοχούμ κατοίκου Ξενοδοχείου Επάνησος». Την μαρτυρία του Αντάκωβ αναφέρει και ο Κώστας Τσαλαχούρης στο: *Ο Ελληνισμός της Σοβιετικής Ένωσης*, εκδ. Νέα Σύνορα-Α. Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 254-255.

** Φίλιππος Ηλιού, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος*, σελ. 232-235, εκδ. Θεμέλιο, 2004, Αθήνα.

*** Τον έστειλαν όμως, όπως φαίνεται από επόμενο γράμμα, 6/10/1947, σελ. 241.

**** Spiridonon Georgii Nikolaevich (F.495, op.207, d.425). Δεν στάθηκε δυνατή η ταύτιση.

***** Γιάννης Σκαλιδάκης, «Το ΚΚΕ και ο πόλεμος», *Ε-Ιστορικά*, 23 Νοεμβρίου 2011.

Ιορδανίδης Ιορδάν - Iordanidis Iordan Ivanovich (F.495, op.207, d.203).

Υπάρχουν πολλές πληροφορίες στο Αρχείο για τον Ιορδανίδη. Χρονολογικά αναφέρεται για πρώτη φορά τον Αύγουστο 1937. Ο Μάρκος στη μεγάλη του Έκθεση για το Εκδοτικό «Κομμουνιστής» αφιερώνει πολλές παραγράφους για τον Ιορδανίδη. Τον κατηγορεί για αντεπαναστατικές, εθνικιστικές έως και ναζιστικές θέσεις και ενέργειες, σε συνέργεια με τον Κατσάλοφ και τον Σέβερη. Στο παράρτημα (αριθ. 6) δίνονται ενδεικτικά αποσπάσματα από την Έκθεση αυτή, δηλωτικά των όσων προσάπτει ο Μάρκος στον Ιορδανίδη.

Αργότερα, στις 25/10/1937, διαπιστώνουμε από μια απαντητική επιστολή μεταξύ κομματικών επιτροπών (παράρτ. αριθ. 5) ότι ο Ιορδανίδης έχει απολυθεί από τη δουλειά του στο Εκδοτικό, διότι αποπειράθηκε «...να βάλει αντεπαναστατική ερμηνεία στη Γραμματική, στη μετάφραση μερικών προτάσεων»!!

Τέλος, στο 2ο γράμμα που έστειλε ο Μάρκος στον Στάλιν, από τις φυλακές Butirka, στις αρχές 1938, αναφέρει και πάλι τον Ιορδανίδη, με τις ίδιες κατηγορίες.

Προφανώς εκτελέστηκε. Δεν είναι διακριβωμένο πότε. Στο «Ελληνικό Μαρτυρολόγιο» δίνεται (αριθ. 1441) στη λίστα των εκτελεσθέντων.

Δεν περιλαμβάνεται στην απόφαση αποκατάστασης της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ, μνημονεύεται όμως στον κατάλογο της Επιτροπής Πρωτοβουλίας.

Παλιό στέλεχος του ΚΚΕ, γνωστός παιδαγωγός, υπήρξε σύζυγος της συγγραφέα Μαρίας Ιορδανίδου, διέφυγε στην ΕΣΣΔ περί το 1935.*

Καρασκάις - Raftis Georgii Dmitrievich - Karaskaias Periklis (F.495, op.207, d.587).

Τον συναντούμε στο αρχείο όταν αναφέρονται τα ονόματα αυτών που απέδρασαν από τις φυλακές Συγγρού. Δεν υπάρχουν άλλες πληροφορίες στο Αρχείο. Πρέπει να επέστρεψε στην Ελλάδα, αφού περιλαμβάνεται στους φυλακισμένους της Ακροναυπλίας**.

Κατσάλοφ Χριστόφορος - Katsalov - Katsalidis (F. 495, op.207, d.533).

Αρχισυντάκτης από πολλά χρόνια της εφημερίδας *Κομμουνιστής*. Αναφέρεται εκτεταμένα στην αναλυτική έκθεση του Μάρκου (έγγραφο αρ. 6). Αυτός, μαζί με τους Ιορδανίδη και Σέβερη (Ντούβας Γ.) αποτελούν τα τρία κύρια πρόσωπα της σκληρής κριτικής. Τον κατηγορεί για κακή διοίκηση και διαχείριση, κομματική ιδεολογική ανεπάρκεια και αδιαφορία, ευνοιοκρατία, αυταρχισμό κ.λπ.

*Δεν συμπεριλαμβάνεται ούτε στην απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ, ούτε στον κατάλογο της Επιτροπής Πρωτοβουλίας. Δεν βρήκαμε, επίσης, το όνομά του στο Ελληνικό Μαρτυρολόγιο. Πολλές αναφορές από Αγτζίδη και ζεύγος Καρπόζηλου. Εκτελέστηκε ως εχθρός του λαού, στις 19 Μαρτίου 1938 (ίδια μέρα με τον Μάρκο!!)***.*

* Απόστολος και Μάρθα Καρπόζηλου, ό.π.· Βλάσης Αγτζίδης, ό.π.

** Βασίλης Γιαννόγκωνας, Αποδράσεις Αγωνιστών, εκδόσεις Δίφρος, Αθήνα 1974.

*** Βλάσης Αγτζίδης, *Παρευξείνιος Διασπορά*, εκδ. Α/φών Κυριακίδη, 2001, σελ. 484.

Κλειδωνάρης Απόστολος Δημητρίου - Psileas Georgis Dimitrievich (Konstantinos V) (F.495, op.207, d.88).

Αναφέρεται στο ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΣΔ της 19/3/1938 (παράρτ. αρ. 7), όπου αναγιγνώσκεται η κατάθεσή του, για την οποία ο Μάρκος δηλώνει ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Είναι προφανές ότι ο Κλειδωνάρης ήταν και αυτός κρατούμενος και του είχαν αποσπάσει μαρτυρία επιβαρυντική για τον Μάρκο. Το όνομά του γράφεται σαν Psilias*.

Παλιό στέλεχος του ΚΚΕ, υπήρξε και βουλευτής του «Λαϊκού Μετώπου». Απόδρασε από τις φυλακές της Αίγινας. Ο Δ. Παλαιολογόπουλος αναφέρει πως πολέμησε εθελοντής στον Ισπανικό Εμφύλιο. Αυτονόητο ότι υπάρχουν επιφυλάξεις για την πληροφορία αυτή. Χάθηκαν τα ίχνη του. Αποκαταστάθηκε και με την απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ και από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας.

Κόκκινος Πέτρος - Kokinos Petr Antonovich - Kokaian Khachik (F.495, op.207, d.133).

Εκπρόσωπος της Ελληνικής Κομσομόλ στην ΙΚΚΙ (έγγραφο αρ. 2). Δεν υπάρχει άλλη αναφορά στο Αρχείο. Δεν έγινε ταύτιση με το ελληνικό του όνομα.

Ο Β. Νεφελούδης (ό.π.) γράφει ότι ο Πέτρος Κόκκινος ήταν ο διερμηνέας του από τα ρωσικά (τέλη 1935), η δε αρμοδιότητά του ήταν «...γραμματέας της ελληνικής σέκσιας (τμήματος) της Κομμουνιστικής Διεθνούς Νέων». Αναφέρεται, επίσης, στο ίδιο βιβλίο, στη μαρτυρία του Φυλακτόπουλου (δες παρακάτω, Ψαρράς Δημ.). Παρατίθεται το σχετικό απόσπασμα: «Από τους 40 περίπου ελλαδίτες Έλληνες που ζούσαμε στη Μόσχα, οι 38 είχαν συλληφθεί και εξαφανίστηκαν το 1938. Είχαμε μείνει μόνο 2, εγώ και ο Κόκκινος (κομματικό ψευδώνυμο)...».

Κολοζόφ - Leonidas Georgii Dmitrievich - Kolozon (F.495, op.207, d.616).

Το Σεπτέμβριο 1931 ο Μάρκος συμπληρώνει ένα απογραφικό δελτίο προς το Ελληνικό Τμήμα της ΙΚΚΙ. Εκεί, βάζει σαν εγγυητή για όσα γράφει και τον Γ. Κολοζόφ. Στο πολύ ενδιαφέρον ντοκουμέντο του 1953 (αριθ. 9) ο Γρηγοριάδης-Τράντας αναφέρει ότι οι Κολοζόφ, Σάντος και Ντούβας έφτασαν στην ΕΣΣΔ μαζί με τους δραπέτες των φυλακών Συγγρού. Τον ξαναβρίσκομε στο ίδιο ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ όπως παραπάνω με τον Κλειδωνάρη (παράρτ. αριθ. 7). Εδώ γράφεται ως Λεονίδης, πιθανότατα όμως πρόκειται για Leonidas, το ψευδώνυμο του Κολοζόφ. Συμπεραίνεται ότι ήταν τότε και αυτός κρατούμενος της ΝΚΒΔ, η οποία και του απόσπασε κατηγορία εναντίον του Μάρκου, σύμφωνα με την πάγια ανακριτική τακτική.

Εκτελέστηκε. Ήταν από τα παλιά γνωστά στελέχη. Διετέλεσε και γραμματέας της

* Τέτοιου είδους λάθη κατά την πρακτικογράφηση - μετάφραση υπάρχουν αρκετά στα έγγραφα. Π.χ., ο Τράντας γράφεται και Τράντος, ο Αποστόλου και Αποστόλο, Ksavidis αντί Ksavilis κοκ. Πάντως, Psilias δεν ανευρέθηκε όσο κι αν διερευνήσαμε.

ΟΚΝΕ. Αποκαταστάθηκε και με την απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ και από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας.

Kundugeorgiou - A.A. Nikulov Vasos (F.495, op.207, d.232)

Από τους τελευταίους σπουδαστές του KUNMZ (έγγραφο 3). Φέρεται, όμως, στο ίδιο έγγραφο ότι τέλειωσε τη ΜΛΣ. Στη συνέχεια (έγγραφο 4) βλέπομε ότι συνελήφθηκε από την NKVD. Δεν βρίσκομε άλλες πληροφορίες στο Αρχείο για την τύχη του.

Κουρούκλης Αλ. - Ksavidis Pavel - Kuruklis Aleksandr Panaitovich (F.495, op.207, d.79).

Επίσης με τους 11 του KUNMZ, στάλθηκε παρόμοια για εργασία στις Ελληνικές Περιοχές. Στα έγγραφα 2, 3 και 4 βρίσκομε τα στοιχεία για το βιογραφικό του, την εργασία και απόλυσή του, την αναζήτησή του από την NKVD.

Στη 2η επιστολή του προς τον Στάλιν (Αρχειοτάξιο, ό.π.) ο Μάρκος τον αναφέρει, επικαλούμενος τη μαρτυρία για το ποιόν του Μανωλίδη.

Εξαφανίστηκε και αυτός. Δεν περιλαμβάνεται στην απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ, αναφέρεται όμως στον κατάλογο της Επιτροπής Πρωτοβουλίας. Ήταν παλαιό στέλεχος, δραπέτης από τις φυλακές Αίγινας (σύμφωνα με την Επιτροπή).

Δουλούδης Βασίλης – Tabakov Vasilii Evstaf’evich (F.495, op.207, d.68).

Από το KUNMZ στις Ελληνικές Περιοχές κι αυτός. Στον κατάλογο του Μπέλοφ (έγγραφο αριθ. 2) βλέπομε το σύντομο βιογραφικό του. Εργαζόταν ως συντάκτης στο Εκδοτικό «Κομμουνιστής».

Ο Μάρκος, στην Έκθεση για το Εκδοτικό (έγγραφο αρ. 6) τον κατηγορεί πως ήταν στην ομάδα του Σέβερη. Αργότερα, κρατούμενος της NKVD, στο 2ο γράμμα του προς τον Στάλιν (Αρχειοτάξιο, ό.π.), μιλάει για την απόδραση από τις φυλακές Συγγρού τον Απρίλιο 1931 και γράφει μεταξύ άλλων: «...άκουσα κάπου ότι την απόδραση τη διοργάνωσαν οι δεξιοί για να υπερισχύσουν των αριστερών* όταν θα βρίσκονται ελεύθεροι. Έκτοτε δεν άκουσα άλλες συζητήσεις για το θέμα αυτό. Και μόλις πρόσφατα άκουσα πως ο Ταμπακόφ διηγήθηκε ότι ο Σέβερης είχε οργανώσει την απόδραση αυτή».

Πληροφοριακά στοιχεία για την εργασία του, απόλυση και σύλληψη υπάρχουν στο παράρτημα (έγγραφα 3 και 4).

Εκτελέστηκε. Υπάρχει και στο Μαρτυρολόγιο, αρ. 4629. Αποκαταστάθηκε στη 10η ολομέλεια 1967 (αναγράφεται ως Δουλούδης). Δεν περιλαμβάνεται στην κατάσταση της Επιτροπής Πρωτοβουλίας.

Ο Δ. Παλαιολογόπουλος τον συμπεριλαμβάνει στους εθελοντές του Ισπανικού Εμφύλιου, πληροφορία που μάλλον δεν ευσταθεί.

* Αναφέρεται στις δυο εσωκομματικές παρατάξεις του ΚΚΕ, τη δεξιά και την αριστερή, που έντονα συγκρούονταν τα χρόνια εκείνα στην Ελλάδα, στη γνωστή ως «φραξιονιστική πάλη χωρίς αρχές».

Μαρκοβίτης Μάρκος - Ochalis Konstantin Vasil'evich (F.495, op.207, d.630).

Μπεφάνης Νικ. - Befanis Nikolaos - Pavlou Dimitrios (F.495, op.207, d.106).

Ακολούθησε κι αυτός τη γνωστή πορεία, από το ΚUNMZ στις Ελληνικές Περιοχές. Στα έγγραφα 2 και 3 παραρτήματος ανευρίσκονται ενδιαφέροντα βιογραφικά στοιχεία και πληροφορίες για την εξέλιξή του.

Στο ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ του Στρατοδικείου στις 19 Μαρτίου 1938 (αριθ. 7) διαβάστηκε κατάθεση του Παύλου, προφανώς επιβαρυντική για τον Μάρκο, ο οποίος και δήλωσε ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα*.

*Καταγωγή από Βόλο. Διέφυγε παράνομα στην ΕΣΣΔ το 1935. Πήγε εθελοντής στον Ισπανικό εμφύλιο όπου και χάθηκε** (ΟΚΝΕ, Σύγχρονη Εποχή). Και ο Δ. Παλαιολογόπουλος (ό.π.) τον συμπεριλαμβάνει στους εθελοντές στον Ισπανικό εμφύλιο συμπληρώνοντας πως επέστρεψε στην ΕΣΣΔ και χάθηκαν τα ίχνη του κατά τις σταλινικές διώξεις. Σύμφωνα με τα ντοκουμέντα του Αρχείου, θεωρείται μάλλον απίθανο να πήγε στην Ισπανία.*

Ντούβας Γιώργος - Severis Boris (F.495, op.207, d.116).

Σύμφωνα με πληροφορία από τον Γρηγοριάδη-Τράντα (παράρτ. αριθ. 9) έφτασε στην ΕΣΣΔ το 1931, μαζί με τους δραπετές των φυλακών Συγγρού. Όπως φαίνεται από την Έκθεση του Μάρκου για το Εκδοτικό «Κομμουνιστής» (έγγραφο αριθ. 6) και από το 2ο γράμμα του προς τον Στάλιν, το 1936 βρισκόταν στις Ελληνικές Περιοχές, εργαζόταν στην εφημερίδα *Κομμουνιστής*, αργότερα και στην εφημερίδα *Μπολσεβίκος* σαν λογοτεχνικός συνεργάτης. Πρέπει να ήταν εκεί ήδη από μερικά χρόνια, αφού όπως σημειώνει ο Μάρκος, ήταν εδώ και ενάμιση χρόνο, πρόεδρος του συνδικαλιστικού σωματείου***. Αρθρογραφούσε και μετέφραζε στα Ελληνικά έντυπα.

Ο Μάρκος τον κατηγορεί έντονα, μαζί με τους Κατσάλοφ και Ιορδανίδη. Του αποδίδει πολλά λάθη και διαστρεβλώσεις αντεπαναστατικού χαρακτήρα στη δουλειά του. Κατακρίνει πολύ αυστηρά τη συμπεριφορά του προς τους συντρόφους, αλλά και τους εργάτες και υπαλλήλους. Τον μέμφεται για παραβίαση συνωμοτικών κανόνων. Του προσάπτει ύποπτο ρόλο στην απόδραση από τις φυλακές Συγγρού (αυτό, βεβαίως, σαν παράγωγο της μακράς ανακριτικής διαδικασίας, όπως αποτυπώνεται στο γράμμα του προς τον Στάλιν).

Γνωστό στέλεχος, χρημάτισε γραμματέας της ΟΚΝΕ (1929-1931). Προφανώς εκτελέ-

* Εντυπωσιακό είναι ότι τη μέρα αυτή, 19 Μαρτίου 1938, βγήκε η απόφαση καταδίκης σε θάνατο δια τουφεκισμού, η οποία και εκτελέστηκε αυθημερόν!

** Για αρκετούς από τους κομμουνιστές που εξοντώθηκαν τα χρόνια των σταλινικών διώξεων, λόγω της απουσίας υπεύθυνης πληροφόρησης (σκόπιμης, μπορούμε να υποθέσουμε) η πιο διαδεδομένη φημολογία ήταν ότι χάθηκαν στον Ισπανικό Εμφύλιο. Αυτό ίσχυε και για τον Μάρκο, για πολλά-πολλά χρόνια.

*** Η μακρά παραμονή του εκεί επιβεβαιώνεται και από τις αναφορές των Απόστολου και Μάρθας Καρπόζηλου (ό.π.) καθώς και του Βλάση Αγτζίδη (ό.π.).

στηκε, αφού περιλαμβάνεται τόσο στην απόφαση αποκατάστασης από την 10η Ολομέλεια του ΚΚΕ, όσο και από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας.

Ντσισμαλίδης Φ. Χ. - Dzhismalidi Ivan Lefterovich (F.495, op.207, d.489).

Από τον Μάρκο αναφέρεται στην έκθεση για τον *Κομμουνιστή*. Τον χαρακτηρίζει ως τροτσκιστή. Εργαζόταν ως διορθωτής, απολύθηκε σαν αντεπαναστατικό στοιχείο, βρήκε δουλειά ως δάσκαλος σε σχολείο κοντά στην Τιφλίδα χάρη στην υποστήριξη του Κατσάλοφ. Ο Μάρκος έκανε για την περίπτωση του, αναφορά στην τοπική κομματική επιτροπή.

Ζούσε στις *Ελληνικές Περιοχές* ανέκαθεν* και πρέπει να εργαζόταν από παλιά στο Εκδοτικό. Στο *Ελληνικό Μαρτυρολόγιο* αναφέρεται ότι εκτελέστηκε τον Ιανουάριο του 1938.

Οικονομίδης - Kriezis Ivan Michoïlovich - Ikonomidis Orfei

(F.495, op.207, d.129).

Ένας από τους οκτώ δραπέτες από τις φυλακές Συγγρού το 1931. Διέφυγε μαζί με τους άλλους στην ΕΣΣΔ. Τον συναντούμε στο Αρχείο κάθε φορά που αναφέρονται τα ονόματα των οκτώ που απέδρασαν.

Μέχρι το 1936 βρισκόταν στην ΕΣΣΔ**. Επέστρεψε στην Ελλάδα. Παλαιό στέλεχος του ΚΚΕ. Γνωστός δημοσιογράφος. Απεβίωσε το 1979.

Παπαρήγας Δημήτρης - Nikolaef Fedor (F.495, op.207, d.135)

Ένας από τους οκτώ δραπέτες από τις φυλακές Συγγρού. Πέραν του γεγονότος αυτού, δεν υπάρχει άλλη αναφορά του στο Αρχείο.

Σίγουρα φοίτησε σε κομματικό Πανεπιστήμιο και επέστρεψε στην Ελλάδα. Πρόκειται για το γνωστό στέλεχος του ΚΚΕ, χρημάτισε γ. γραμματέας της ΓΣΕΕ, εξοντώθηκε το 1949 στη φυλακή***.

Ρεϊκον

Υπογράφει την παρακάτω χειρόγραφη συστατική επιστολή:

Στη διεύθυνση της ΜΑΣ****

Επιβεβαιώνω ότι ο σύντροφος Ατσάλις ως μέλος της ΟΚΝΕ και του ΚΚΕ δούλεψε με αφοσίωση, αυταπάρνηση και συγκρότηση. Μπροστά στο δικαστήριο που τον καταδίκασε σε θάνατο στάθηκε με επαναστατική δύναμη. Στο ΚUNMZ όπου σπούδαζε ήταν επιμελής και ένας από τους καλύτερους σπουδαστές. Τον συνιστώ ως μεταφραστή στο τμήμα Ο.

9/1/1934

Ο εκπρόσωπος του ΚΚΕ

Πετκόφ(;)

* Αναφέρεται από τους Απόστολο και Μάρθα Καρπόζηλου (ό.π.) έκδοση βιβλίου με το όνομά του το 1932.

** Βασίλης Νεφελούδης, ό.π.

*** Ριζοσπάστης, 15/2/2004.

**** Μαρξιστικής Λενινιστικής Σχολής.

Δεν αναφέρεται σε άλλο έγγραφο του Αρχείου.

Το όνομα αυτό, προφανώς ψευδώνυμο, δεν υπάρχει στον κατάλογο των Ελλήνων κομμουνιστών της Comintern (στην κατηγορία F.495, op.207). Αναφέρεται όμως, ως Petkon, χωρίς άλλα στοιχεία, στην ιστοσελίδα www.loc.gov/rr/european στο λήμμα GREECE names from collective files, finding aids, and other archival documents.

Petrov

Αναφέρεται στην 2η επιστολή του Μπελόφ προς τον Μαλενκόφ, στις 16/12/1937 (έγγραφο αρ. 3). Φαίνεται πως ήταν εγκατεστημένος στο Σοχούμ, όπου και εργαζόταν. Με την παρέμβαση του Μαλενκόφ διατήρησε την εργασία του.

Στον κατάλογο των Ελλήνων κομμουνιστών της Comintern αναφέρονται τρεις Petrov:

Petrov Georgios Dmitrievich (F.495, op.207, d.198).

Petrov Vasilii Ivanovich (Despotopoulos K.) (F.495, op.207, d.177).

Petrov Nikos (Skeleas) (F.495, op.207, d.642).

Δεν υπάρχουν άλλες αναφορές στο Αρχείο. Το πιθανότερο είναι ότι πρόκειται για τον Δεσποτόπουλο Κώστα, στέλεχος του ΚΚΕ από το Βόλο, ο οποίος αναφέρεται στον κατάλογο των θυμάτων της Επιτροπής Πρωτοβουλίας.

Petrova Lidiia Ivanovna (Cherman L. I.) (F.495, op.207, d.65)

Αναφέρεται στη δικογραφία και συγκεκριμένα στο «ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ» της 28/2/1938 (αρ. 7 παρ.), επικυρωμένο από τον γενικό εισαγγελέα Βισίνσκι. Παρατίθεται το πολύ ενδιαφέρον απόσπασμα:

«...όπου βρισκόταν ο ΟΤΣΑΛΙΣ ανέπτυξε κατασκοπευτική προβοκατόρικη δραστηριότητα, διαβιβάζοντας διάφορα κατασκοπευτικά υλικά στον επικεφαλής του δικτύου της Ελληνικής κατασκοπίας ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ με τον οποίο ήταν συνδεδεμένος (μέχρι;) το 1933. Μετά την αναχώρηση του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ στη χώρα του, ο ΟΤΣΑΛΙΣ κρατούσε στο εξής την κατασκοπευτική του σύνδεση με τους κατασκόπους ΠΑΝΟΦ και ΠΕΤΡΟΒΑ, στους οποίους διαβίβαζε τα κατασκοπευτικά υλικά μέχρι την αναχώρηση στις Ελληνικές Περιοχές της επαρχίας Κρασναντάρ, μέχρι το τέλος του 1936».

Ο Βασίλης Νεφελούδης, στο βιβλίο του «Μαρτυρίες 1906-1938» γράφει ότι η «Πετρόβα μια Ρωμιά από τη Σοβιετική Ένωση, ήταν διευθύντρια στο ελληνικό τμήμα της Λενινιστικής Σχολής... ο ρόλος της ήταν κυριαρχικός... ρύθμιζε με αυταρχικό τρόπο τα πάντα».

Δεν υπάρχουν άλλες αναφορές στο αρχείο.

Plates (Platis)

Αναφέρεται ως εκπρόσωπος του ΚΚΕ (από τον Δ. Ζωγράφο) σε έγγραφο (Απρίλιος 1937) σχετικό με την υπόθεση της απόκτησης από τον Μάρκο της Σοβιετικής υπηκοότητας. Η εισήγηση του Πλατή ήταν αρνητική, διότι ο Μάρκος θα σταλεί «...στη χώρα μας», δηλ. στην Ελλάδα.

Δεν αναφέρεται σε άλλο έγγραφο. Το όνομα αυτό, προφανώς ψευδώνυμο, δεν υπάρ-

χει στον κατάλογο των Ελλήνων κομμουνιστών της Comintern (στην κατηγορία F.495, op. 207). Αναφέρεται όμως και αυτός, ως Plates-Platis, χωρίς άλλα στοιχεία, στην ιστοσελίδα www.loc.gov/rf/european στην κατηγορία: GREECE names from collective files, finding aids, and other archival documents.

Σεραφιμίδης - Serafimidi Iosiv Mikhailovich (F.495, op.207, d.458)

Παρόμοια περίπτωση με τον Ντσισμαλίδη. Αναφέρεται από τον Μάρκο στην έκθεση για τον Κομμουνισμό, τον χαρακτηρίζει σαν τροτσκιστή. Εργαζόταν στο τυπογραφείο του Εκδοτικού, απολύθηκε σαν αντεπαναστατικό στοιχείο. Ξανάπιασε δουλειά σαν τυπογράφος πάλι, στο Ροστόφ, με την υποστήριξη του Κατσάλοφ. Ο Μάρκος έκανε και γι' αυτόν αναφορά στην τοπική κομματική επιτροπή.

Στο Ελληνικό Μαρτυρολόγιο αναφέρεται ότι εκτελέστηκε στις 15/12/1937.

Triandafilov Stilian Dmitrievich (Panov) - Triandafyllou Stylianos (F.495, op.207, d.181).

Το όνομα Panov αναφέρεται στη δικογραφία, στο «ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ» της 28/2/1938 (έγγραφο αρ. 7). Στον Panov και την Petrova διαβίβαζε, κατά το κατηγορητήριο, ο Μάρκος κατασκοπευτικά υλικά.

Δεν υπάρχει άλλη αναφορά στο Αρχείο. Στους καταλόγους Ελλήνων της Κομιντέρν με το ψευδώνυμο Panov βρέθηκε μόνο αυτή η καταχώρηση. Δεν αναφέρεται ούτε στην απόφαση της 10ης Ολομέλειας του ΚΚΕ, ούτε της Επιτροπής Πρωτοβουλίας.

Τσαγκαράκης Γιάννης - Τόμοφ Νικολάι Ντμιτρίεβιτς (F.495, op.207, d.69).

Αναφέρεται στο έγγραφο του 1953 για τον Τράντα (αρ. 9): «Το 1938 ο συλληφθείς από την NKVD Τόμοφ-Τσιγκαράκης Ν.Δ., είπε ότι ο Τράντος ήταν πράκτορας της ελληνικής αστυνομίας».

Ο Κ. Γκριτζώνας τον αναφέρει ως συνδιοργανωτή της απόδρασης των 8 από τις φυλακές Συγγρού, το ίδιο και ο Δ. Παλαιολογόπουλος, ο οποίος μας πληροφορεί επιπλέον ότι πολέμησε εθελοντής στην Ισπανία.

Εκτελέστηκε, προφανώς ως «εχθρός του λαού» και κατάσκοπος. Αποκαταστάθηκε στη 10η Ολομέλεια του ΚΚΕ το 1967 καθώς και από την επιτροπή πρωτοβουλίας (Βουρνάς κ.ά.). Στο Διαδίκτυο (www.bogoslov.ru) υπάρχει κατάσταση Ελλήνων που εκτελέστηκαν στο Μπούτοβο. Περιλαμβάνεται και ο Τόμοφ Νικόλαος του Δημητρίου, με ακριβή στοιχεία ταυτότητας, προέλευση από Αθήνα, εκτέλεση στις 17/5/1938, αποκατάσταση στις 23/5/1957. Το επάγγελμα που αναφέρεται, είναι: ελεγκτής του τμήματος τεχνικού ελέγχου στο εργοστάσιο.

Τσαουσίδης Γιάννης - Lavrov Georgii Nikolaevich - Tsausidis Ioanis (F.495, op.207, d.115).

Εμφανίζεται, όπως προαναφέρθηκε, μαζί με τους Zafiru-Zinkon και Χαλκογιάννη-Iuzupov, στα ίδια έγγραφα.

Στο έγγραφο του Ιστορικού Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών, σύμφωνα με την μαρτυρία του Αντάκωβ Ματθαίου (ό.π.) «...ήτο διευθυντής της βιβλιοθήκης του Ελληνικού χωριού Μιχαήλφσκα». Αδιευκρίνιστη η τύχη του. Αναφέρεται ότι μετά την φυλάκισή του στο Σοχούμ, χάθηκαν για πάντα τα ίχνη του*. Η πληροφορία αυτή δεν πρέπει να ευσταθεί, εφόσον ισχύει η επανεμφάνιση του Τσαουσιδή το 1948 (κατά την επιστολή του Ν. Ζαχαριάδη).

Θα είχε και γι' αυτόν μεγάλο ενδιαφέρον να γνωρίζαμε τον ρόλο του στο ΚΚΕ.

Τσούτσας Κωνσταντίνος Μανωλίδης - Chutsas Konstantin Ivanovich

(F.495, op.207, d.631)

Τον βρίσκουμε στο 2ο γράμμα του Μάρκου προς τον Στάλιν (Αρχειοτάξιο, ό.π.), δίπλα στον Σέβερη, με πολύ άσχημους χαρακτηρισμούς. Παρατίθεται το σχετικό απόσπασμα: «...Στις εκθέσεις αυτές, ξέχασα να προσθέσω μεταξύ των ανθρώπων που ήταν (στην Κριμαία), υπό την άμεση επιρροή του Σέβερη, δύο άτομα: τον Καούτση και τον Μανωλίδη, ο πρώτος για σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα (έφθασε στην Κριμαία τον Δεκέμβριο του 1936, και έφυγε τον Απρίλιο 1937), και ο οποίος ήταν διαρκώς το σκυλί του Σέβερη και του Ιορδανίδη. Ο Μανωλίδης πιστεύω ήταν ένα τυχοδιωκτικό στοιχείο τύπου Βαν ντερ Λιούμπε** με πολύ ύποπτο και σκοτεινό παρελθόν. Οι άνθρωποι που τον ξέρουν (Ψαρράς, Γρηγορίου, Ξα(ε;)βίλης)*** υποστηρίζουν ότι ο Μανωλίδης ήταν επανειλημμένα απεργοσπάστης στο ναυτικό και έδειρε δύο ναύτες όταν είχαν κατεβεί σε απεργία. Όταν ήταν στην Κριμαία, φώναζε στους δρόμους ότι θα σκοτώσει κάποιον από εμάς (δηλ. από τους πρόσφατα αφιχθέντες Έλληνες από το Κ.Κ.) και για σχεδόν 3 μήνες δεν εργαζόταν παρά ζούσε με έσοδα του Σέβερη και του Ιορδανίδη. [Προσθήκη:] (Εγώ και ο σύντροφος Ξαβίλης αναγκαστήκαμε να προειδοποιήσουμε για όλα αυτά την τοπική εισαγγελία.) Αργότερα, ακούσαμε ότι ο Μανωλίδης άρχισε να εργάζεται ως διορθωτής τυπογραφικών δοκιμίων στις ελληνικές εκδόσεις της Μαριούπολης. Ο Μανωλίδης έτρεφε άγριο προσωπικό μίσος εναντίον μου...».

Δεν είναι γνωστή η τύχη του.

Τυρίμος Γιώργος - Georgiou Georgii - Tirimos Georgios (F.495, op.207, d.107).

Με τους σπουδαστές του KUNMZ βρέθηκε κι αυτός στις Ελληνικές Περιοχές. Εντάχθηκε στο Εκδοτικό σαν διορθωτής.

Βιογραφικό σκιαγράφημα, εργασία, απόλυση και σύλληψη από την NKVD υπάρχουν στα έγγραφα 2, 3 και 4 του παραρτήματος.

* *Η Μαύρη Βίβλος του Κομμουνισμού*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας-Ι.Δ. Κολλάρου, Αθήνα 2001.

** Van der Lubbe, Marinus: Πρόκειται για τον Ολλανδό αναρχοκομμουνιστή που κατηγορήθηκε για τη φωτιά στο Ράιχσταγκ το 1933, καταδικάστηκε και εκτελέστηκε. Στη δίκη μαζί του ήταν και ο Δημήτρης, ο μετέπειτα γραμματέας της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ο οποίος αθωώθηκε.

*** Στον φάκελο του Μάρκου Μαρκοβίτη (F.495, inv.207) αναφέρεται ως Ξαβίλης, ενώ στον προσωπικό του φάκελο (F.495, op.207, d.79) αναφέρεται ως Ξαβίδης.

Δεν είναι καθαρά εξακριβωμένη η συνέχεια. Στο Μαρτυρολόγιο, υπάρχει στις καταστάσεις των συλληφθέντων από την περιοχή Κρασναντάρ (αρ. 844). Αναφέρεται ότι γεννήθηκε το 1918 και εκτοπίστηκε για 10 χρόνια σε στρατόπεδο εργασίας. Στην Ελλάδα δεν επέστρεψε(;), χάθηκαν τα ίχνη του. Με το γεγονός αυτό σχετίζεται η μεταστροφή του αδελφού του Μιχάλη Τυρίμου, ανώτατου στελέχους του ΚΚΕ, και η συνεργασία του με τον Μανιαδάκη το 1939.

Φλαράκος Δ. Δ. - Καούτσης - Kautsis Ivan Georgievich - Flarakos D.D. (F.495, op.207, d.90).

Τον αναφέρει ο Μάρκος στο 2ο γράμμα του προς τον Στάλιν (Αρχειοτάξιο, ό.π.) κατατάσσοντάς τον στις άμεσες επιρροές του Ντούβα-Σέβερη (δες παραπάνω). Χρησιμοποιεί βαρείς χαρακτηρισμούς, όπως «...το σκυλί του Σέβερη...». Από το απόσπασμα αυτό του γράμματος (δες Τσούτσας-Μανωλίδης) έχουμε την πληροφορία ότι πήγε στην Κριμαία Δεκέμβριο 1936 και έφυγε τον Απρίλιο 1937, χωρίς να προσδιορίζεται για πού. Δεν υπάρχουν άλλες αναφορές στο Αρχείο.

Προφανώς χάθηκε κατά τις σταλινικές εκκαθαρίσεις. Αναφέρεται στο Πόρισμα της Επιτροπής Πρωτοβουλίας (ό.π.) με τα στοιχεία: εργάτης, συνδικαλιστής, στέλεχος του ΚΚΕ, δραπέτευσε από τις φυλακές της Αίγινας.

Χαϊτάς Ανδρόνικος - Sifneos Andrei Fedorovich (F.495, op.207, d.67)

Υπάρχουν άλλες δυο καταχωρήσεις στα αρχεία της Komintern: 1. F.531, op.6, d.29 και 2. F.495, op.173, d.118. Η πρώτη το 1935, αναφέρεται στη διδασκαλία του στη ΔΛΣ, ενώ η δεύτερη, 1930, έχει σχέση με τη δράση και τα προβλήματα του ΚΚΕ.

Αναφέρεται συχνά στα ντοκουμέντα του Μ., όπως στο δεύτερο γράμμα, στη δικογραφία κ.λπ. Η σχέση του με τον Μάρκο πρέπει να ήταν στενή. Έτσι, στα τέλη του 1931 (ο Μ. προφανώς δεν γνώριζε ακόμη ρωσικά) ο Χαϊτάς γράφει ο ίδιος το βιογραφικό του Μ. (ο οποίος υπογράφει ίσως για πρώτη φορά ως Ochalis). Προφανώς τον βοήθησε στα αρχικά στάδια προσαρμογής στην ΕΣΣΔ και εγγραφής του στο ΠΚΚ (Μπ). Το 1935 σε δικό του βιογραφικό ο Μ. δίνει τον Χαϊτά ως εγγυητή για όσα γράφει. Τους συναντούμε και τους δυο πολύ αργότερα, σε έγγραφο της στρατιωτικής αρχειοσαγγελίας στις 3/7/1956. Πρόκειται σίγουρα για τη διαδικασία διερεύνησης των υποθέσεων, με στόχο την αποκατάσταση.

Ο Χαϊτάς συνελήφθηκε από την NKVD πιθανόν (σύμφωνα με όσα ανευρίσκονται στο Ελληνικό Μαρτυρολόγιο) στις 26/12/1937, με «την κατηγορία της συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση και εκτελέστηκε στις 9/2/1938». Αποκαταστάθηκε από το ΚΚΕ κατά την 10η ολομέλεια 1967 στη Ρουμανία και από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας (Βουτσάς κ.ά.) το 1988. Πολύ σημαντικό ανώτερο στέλεχος του ΚΚΕ, γραμματέας από το 1927, βασικό πρό-*

* Γιώργος Λεοντιάδης-Μποριάνα Μπουζάσκα, *Το ΚΚΕ μέσα από τα Αρχεία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Βουλγαρίας*, εκδ. νοβόλι, 2010.

σωπο μαζί με τους Ευτυχιάδη, Κολοζόφ στη «φραξιονιστική πάλη χωρίς αρχές». Καθαιρέθηκε, μαζί με όλη την ηγεσία, το Νοέμβριο 1931, με παρέμβαση της Κομιντέρν.

Χαρακτηριστικό της κρυψίνοιας και υποκρισίας της ηγεσίας του ΚΚΕ αποτελεί το ότι σε «Έκκληση της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ» της 20 Ιουλίου 1940, γίνεται εκτεταμένη αναφορά στον Χαϊτά, ως εάν ευρίσκεται εν ζωή!! (δυόμιση χρόνια μετά την εκτέλεσή του, την οποία χωρίς καμιά αμφιβολία γνώριζαν, όπως συνάγεται και από τα συμφραζόμενα του εγγράφου αυτού)*.

Χαλκογιάννης - Iuzupov Vasilii Georgievich - Chalkogianes

(F.495, op.207, d.77).

Συμπληρώνει, με τους Ζαφίρου-Zinkon και Τσαουσίδη-Lavron (δες παραπάνω) την μυστηριώδη ενδιαφέρουσα τριάδα. Τον βρίσκουμε και αυτόν στο έγγραφο 3 του παραρτήματος, στο έγγραφο του Ιστορικού Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών (ό.π.) και αργότερα, το 1947 στο γράμμα του Ζαχαριάδη προς τον Ζντάνοφ (ό.π.). Μαζί με τον τρίτο της ομάδας αυτής, τον Λαβρόφ.

Αδιευκρίνιστη, παρόμοια με τους άλλους δυο, η τύχη του. Οπωσδήποτε το 1948 και οι τρεις τους ζούσαν.

Χαραμής Στάθης - Asanov Stafii Andreevich (F.495, op.207, d.138).

Αναφέρεται από τον Μάρκο στην αναλυτική έκθεση για το εκδοτικό «Κομμουνιστής», ως συνεργάτης του Σέβερη στις βρώμικες υποθέσεις, μαζί με τον Ταμπακόφ (έγγρ. αρ. 6).

Εκτελέστηκε κι αυτός με τις ίδιες κατηγορίες. Αποκαταστάθηκε στη 10η ολομέλεια του ΚΚΕ.

Ψαρράς Δημήτριος - Psaras Dimitrii Ivanovich (Filaktopoulos K.G.)

(F.495, op.207, d.646).

Αναφέρεται στο 2ο γράμμα του Μάρκου προς τον Στάλιν (Αρχειοτάξιο ό.π.) ως μάρτυρας εναντίον του Μανωλίδη, όπου παρατίθεται και το σχετικό απόσπασμα.

Συνελήφθηκε και εκτοπίστηκε. Ήταν από τους τυχερούς επιζήσαντες που επέστρεψαν στην πατρίδα τους. Πέθανε πριν λίγα χρόνια (Β. Νεφελούδης, Ντοκουμέντο, ό.π.).

* ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα*, τ. 4ος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1975.

Ο Μάριος Μαρκοβίτης (πρώτος καθισμένος αριστερά) στη Ρωσία, με την κόρη του Μάρκου Μαρκοβίτη Στέλλα στο πλάι του και άλλα μέλη της οικογένειάς της. Όρθιος μέση, ο εγγονός του Μάρκου Μαρκοβίτη Ντμίτρι Αρακέλιαντς (πάνω)· το κτίριο της KUNMZ, σήμερα ιατρικό κέντρο (κάτω).

Ο Μάρκος Μαρκοβίτης, Ιανουάριος του 1934, φωτογραφία από ερωτηματολόγιο (πάνω αριστερά) και φωτογραφία στο χώρο της ταφής του στην περιοχή της Κομουνάρκα, Μόσχα, μετά την εκτέλεσή του το Μάρτιο του 1938, αναρτημένη από τους δικούς του (πάνω δεξιά): Βεβαίωση εγγραφής του Μάρκου Μαρκοβίτη στο ΠΚΚ (Μπ.) (κάτω).

РОССИЙСКАЯ
КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ
(БОЛЬШЕВИКОВ).

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ.

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Москва, 21/5 1932 г.

Удостоверение № 11558

Ц. К. В. К. П. удостоверяет, что тов. Огалье

состоявший с 1928 г. по 16/5 1932 г.

в греческой секции III Коммунистического Интернационала

греческой партии) и остающийся с разрешения

Центрального Комитета своей партии

представительства в И.К.К.И. от своей партии 16/5 1932 г.,

решил в члены Р. К. П.

До своего поступления в Коммунистическую партию

192 г. тов.

Πάνω: Οι οχτώ κομμουνιστές δραπέτες από τις φυλακές Συγγρού την άνοιξη του 1931: Κ. Ευτυχιάδης, Λ. Αποστόλου, Α. Χαϊτάς, Ορ. Οικονομίδης, Δ. Παπαρήγας, Β. Ασίφης, Π. Καρασκόγιας και Μ. Μαρκοβίτης.

Πίσω σελίδα: Το Μάρτιο του 1979, με αφορμή το θάνατο του Μιχάλη Τράντα, του «κόκκινου δεκανέα» που βοήθησε αποφασιστικά στη δραπέτευση των οχτώ, η Ελευθεροτυπία αφιέρωσε σειρά δημοσιευμάτων για το συμβάν, γραμμένα από τον Ορφέα Οικονομίδη, έναν από τους οχτώ δραπέτες. Αντιγράφουμε από το φύλλο της 8ης Μαρτίου: «Τον περασμένο μήνα πέθανε στη Μόσχα ο Μιχάλης Τράντας (Γρηγόρης Γρηγοριάδης), γνωστός στην προπολεμική εποχή σαν ο “κόκκινος δεκανέας”, που πριν 48 χρόνια συγκλήθηκε με μια τολημηρή και αποφασιστική ενέργειά του ολόκληρη την Ελλάδα: υπηρετώντας με το βαθμό του δεκανέα στο Σύνταγμα σκαπανέων και τοποθετημένος στη στρατιωτική φρουρά των φυλακών Συγγρού, εκπόρθησε το φρουριακό αυτό σωφρονιστικό συγκρότημα και έδωσε τη δυνατότητα σε 8 ανώτερα στελέχη του ΚΚΕ, ανάμεσα στα οποία ήταν και ο τότε Γενικός Γραμματέας του Ανδρόνικος Χαϊτάς, να αποδράσουν... Η τότε κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου επικήρυξε το δεκανέα και τους 8 δεσμώτες κομμουνιστές με 100.000 δραχμές τον καθένα. Χωρίς αποτέλεσμα όμως. Κανένας δεν βρέθηκε να τους προδώσει για να εισπράξει τα αργύρια. Αντίθετα, οι Έλληνες πολίτες τους βοηθήσανε, παραχωρώντας τους άσυλο. Τους προφυλάξανε, τους εξυμνήσανε, τους έκαναν τραγούδι, απονεύμανε στο Γρηγοριάδη τον τίτλο του “κόκκινου δεκανέα”, το κόμμα του τον ονόμασε Τράντα (γιατί τράνταξε με το κατόρθωμά του την Ελλάδα)». Οι περισσότεροι από τους δραπέτες που έμειναν στην ΕΣΣΔ, καταδικάστηκαν και εκτελέστηκαν σαν «πράκτορες». Σύμφωνα με το κατηγορητήριο, η δραπέτευσή τους «είχε οργανωθεί από την ελληνική αντικατασκοπεία με στόχο την αποστολή Ελλήνων πρακτόρων στην ΕΣΣΔ... η δραπέτευση οργανώθηκε από την ασφάλεια έτσι ώστε να φανεί για το Κόμμα και την ΚΕ σαν να είχε οργανωθεί από τους ίδιους» (βλ. έγκριση 8 και 9).

ΓΡΑΦΕΙ ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «8»
Ο ΟΡΦΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

NTOKOYMENTO

[illegible]

Η «γενική
δοκιμή»
φανερώνει
τά τρωτά
σημεία της
απόδοσης

Κορύφωση της αγωνίας

ένα μεγάλο υπόπαιτο, ίσως άδ-
θηλα, που ποτε δά σκεφτήκα-
μους, ποιος ήταν ο προορισ-
μός. Στην άρστική πλευρά ού-
που υποπαιτός θα μας περι-
μάζωνε υποδοχόμενος, θα έ-
παινε τον έρωτά μας, θα έδει-
χνε ότι το έρωτικό ήθος που
ακολουθούσαμε και θα μας έ-
δινε και μέ... καπέλο.

Σήμερα, που άλλο γυρίζουμε
καπέλλους, το καπέλο μπορεί
μας προκαλέσει το κλάμα ή το θυ-
μό. Για την εποχή όμως που
είμαστε, το καπέλο μπορεί
Μπορούμε να γυρνάμε καπέ-
λους και Ευπλόητος ίσως, άλλο
και Εκκαπλόητος. Γι' αυτό
το κυριότερο προφυλακτι-
κό, όταν έμπαίνεις στις φυλές
Συνγυροί, ήταν να σου παίρ-
νει το καπέλο. Νόστιχο, που

στο κεφάλι σου — ομοιοπρεπώς
 άν ήταν αυτό: τραγικότατο, περι-
 πλοκά, πανανθρώπινο, φθασκό, σί-
 γη ή φέση. Αυτός ακριβώς ήταν
 λόγος, που η ομάδα αποδοχής
 ΑΜΙ, είχε την πρόθεση να
 σκεπαστεί με την πρόθεση να μάς
 ράσει και κολληθεί κατά τη
 μας.

Πραγματικό, κατά τη 1.30
 νύχτα της Δευτέρας προς την
 τη, άναψε Εσενικό το πρσινόν
 από την κατάσταση του υπη-
 γου, που τότε ανυψώθηκε η
 ριμμένη. Βάρβαρη ήταν η έ-
 δης, που μάς τς έδωκε, έπρε-
 με να κοιμηθεί. Εμείς τότε
 άνοιμα με τα ρούχα μας στα
 βάτια κι οι περισσότεροι άγρυ-
 πνοί ή λαγυκοειδώς, ΑΜΙ
 όμως έπαιτα, το πρσινό
 έπρεβς κι άντικαταστάθηκε
 το κόκκινο. Ής λίγο έδωκε
 αυτό, χωρίς να ξαναβυθιστεί

Οι φυλακές Μπουτίρκα στη Μόσχα, στις οποίες φυλακίστηκαν χιλιάδες κομμουνιστές όλων των εθνότητων αλλιά και αθώοι σοβιετικοί πολίτες θύματα των διώξεων (πάνω)· μερικοί από τους πρωταγωνιστές των διώξεων: αριστερά, ο Μαλνενκόφ μαζί με τον διαβόητο επικεφαλής του NKVD Λαβρέντι Μπέρια· δεξιά, ο εισαγγελέας των Δικών της Μόσχας Αντρέι Βισίνσκι σε χαρακτηριστική πόζα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Έγγραφο αρ. 1: Επιστολή Μπελόφ προς Μαλενκόφ

10 αντίγραφα

26-8-1937 Στην ΚΕ ΠΚΚ (Μπ.)

ΣΤΟΝ ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ
ΣΥΝΤΡΟΦΟ ΜΑΛΕΝΚΟΦ

Στα τέλη του 1936, ύστερα από την κατάργηση του KUNMZ, μια σειρά από Έλληνες συντρόφους σπουδαστές του KUNMZ, στάλθηκαν για δουλειά στις Ελληνικές Περιοχές στο Νότο της ΕΣΣΔ στην πόλη Σοχούμ και στην πολιτεία Κρίμσκαγια, της περιοχής Άζοβα-Τσερναμόρσκ, λόγω της αδυναμίας να σταλούν στο προσεχές μέλλον στη χώρα τους. Τον τελευταίο καιρό από τους συντρόφους αυτούς άρχισαν να έρχονται γράμματα ότι ως ξένους τους απολύουν από τη δουλειά και δεν τους δίνουν άδεια παραμονής κ.λπ. Ένας από αυτούς, μέλος του ΠΚΚ (Μπ.), ο σ. Ατσάλις διαγράφηκε από το κόμμα, δήθεν επειδή έκρυψε την κοινωνική του προέλευση, αν και ποτέ δεν έκρυβε την προέλευσή του. Γενικά σε σχέση με αυτούς τους συντρόφους άρχισε μια εντελώς απαράδεκτη συμπεριφορά. Σε σχέση με αυτό μερικοί από αυτούς ήδη είχαν πάει στη Μόσχα, άλλοι ετοιμάζονται και επιδιώκουν να μείνουν στη Μόσχα.

Δεν θεωρούμε σκόπιμο να μείνουν στη Μόσχα. Αλλά να τους στείλουμε στη χώρα τους το προσεχές μέλλον επίσης δε θα μπορέσουμε και γι' αυτό δώσαμε οδηγίες να περάσουν στη Σοβιετική υπηκοότητα και να μη πάνε στη Μόσχα.

Σας παρακαλούμε πολύ να δώσετε οδηγίες στις τοπικές κομματικές οργανώσεις, στην Κρίμσκαγια περιοχή Άζοβο-Τσερναμόρσκ και στην κομματική επιτροπή της περιοχής Οπχαζίας να σταματήσουν οι απολύσεις τους από τη δουλειά και να βοηθήσουν στην τακτοποίηση των απολυθέντων στις δουλειές.

Ο κατάλογος των συντρόφων και σύντομα βιογραφικά επισυνάπτονται.

Επισυνάπτονται: δυο κατάλογοι για 4 και για 7 άτομα.

Ο επικεφαλής του τμήματος στελεχών της ΙΚΚΙ Μπελόφ

Έγγραφο αρ. 2

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ελλήνων συντρόφων που βρίσκονται στην πολιτεία Κρίμσκαγια

1. Σύντρ. Ochalis K. (πραγματικό όνομα Μαρκοβίτης Μάρκος), γεννημένος το 1905, μέλος της ΟΚΝΕ από το 1924-1928, μέλος του ΚΚΕ από το 1928, μέλος του ΠΚΚ (Μπ.) από το 1932, έχει διαγραφεί από τις γραμμές του ΠΚΚ (Μπ.) (σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας έδωσε ο ίδιος) επειδή δεν είχε Σοβιετική υπηκοότητα και δήθεν

για την απόκρυψη της κοινωνικής του προέλευσης.

Ο σύντροφος Ochalıs δεν πήρε τη Σοβιετική υπηκοότητα με την υπόδειξη του Ελληνικού τμήματος της ΙΚΚΙ, επειδή προβλεπόταν η αποστολή στη χώρα του. Όσον αφορά στην κοινωνική του προέλευση δεν την απόκρυβε ούτε από το κόμμα, ούτε από την Κομιντέρν, όπως φαίνεται από το βιογραφικό του που έχω στα χέρια μου.

Ο σ. Ochalıs πήρε δραστήριο μέρος στο επαναστατικό κίνημα στη χώρα του. Όντας στον Ελληνικό στρατό (υπηρετώντας τη θητεία του) εξορίστηκε για τις πεποιθήσεις του στο στρατόπεδο Καλπακίου. Εκεί μαζί με άλλους συντρόφους οργάνωσε εξέγερση. Γι' αυτό το Στρατοδικείο τον καταδίκασε (και ένα ακόμη σύντροφο, τον Πανούση) σε εκτέλεση και 4-5 άλλους σε διάφορες ποινές φυλάκισης. Η καταδικαστική απόφαση, ύστερα από τη δυναμική εκστρατεία-καμπάνια που ξεκίνησε το Κόμμα έγινε στο αναθεωρητικό δικαστήριο 4 ½ χρόνια φυλακή. Ο σ. Ochalıs έκανε φυλακή στον Συγγρού (Αθήνα) από όπου με τη βοήθεια του Κόμματος δραπέτευσε μαζί με άλλους 7 συντρόφους και πάλι με τη βοήθεια του Κόμματος έφτασε στην ΕΣΣΔ όπου η συμπεριφορά του ήταν καλή και είναι αναγνωρισμένος πολιτικός πρόσφυγας.

2. Ivanov A. (Βαΐτης), γεννημένος το 1908, καταγωγής βιοτέχνης, κοινωνικό στάτους εργάτης. Μέλος της ΟΚΝΕ από το 1926, μέλος του ΚΚΕ από το 1931. Στην ΕΣΣΔ ήρθε παράνομα, στάλθηκε από την ΚΕ του ΚΚΕ στο ΚUNMZ όπου είχε δυο μομφές για απειθαρχία. Άριστος σπουδαστής.

Ο σ. Ιβανόφ είχε στην Ελλάδα έναν αδερφό τροτσκιστή με το όνομα Βαΐτης. Ο Ιβανον στη φυλακή Ιτζεντίν* το 1932 στην αρχή πίστευε ότι ο αδελφός είναι απλά παραπλανημένος, τελικά όμως πείστηκε για τη συνειδητή αντεπαναστατικότητα του αδελφού του και πάλεψε εναντίον του. Δεν πήρε τη Σοβιετική υπηκοότητα με την υπόδειξη του Ελληνικού τμήματος.

3. Grigoriev N. D. (Δημάκος) γεννήθηκε το 1904, από την κοινωνική του θέση και καταγωγή εργάτης. Μέλος του ΚΚΕ από το 1926, δούλεψε ως κομματικό στέλεχος. Διαγράφηκε από το ΚΚΕ για απειθαρχία, η απόφαση όμως άλλαξε με μομφή. Έφτασε παράνομα στην ΕΣΣΔ, στάλθηκε για σπουδές στο ΚUNMZ, όπου ήταν καλός σπουδαστής. Δεν πήρε τη Σοβιετική υπηκοότητα με υπόδειξη του Ελληνικού τμήματος, επειδή προβλεπόταν η αποστολή του στη χώρα του. Ο σ. Γκριγκόριεφ είναι καλός κομμουνιστής, πέρασε απογραφή το Μάιο 1937.

4. Tabakov V. E. (Λουλούδης), γεννήθηκε το 1909. Από κοινωνική προέλευση και επάγγελμα εργάτης, μέλος της ΟΚΝΕ από το 1924, μέλος του ΚΚΕ από το 1927, έφτασε στην ΕΣΣΔ παράνομα και γράφτηκε στο ΚUNMZ όπου ήταν καλός σπουδαστής. Έχει μια παραβίαση της συνωμοτικότητας Δεν πήρε τη Σοβιετική υπηκοότητα με υπόδειξη του Ελληνικού τμήματος επειδή προβλεπόταν η αποστολή στη χώρα του. Είναι καλό κομματικό μέλος.

5. Pavlou D. (Μπεφάνης), γεννημένος το 1915. Κοινωνική προέλευση και θέση

* Οχυρωματικό φρούριο στη Σούδα-Χανιά.

εργάτης. Μέλος της OKNE από το 1930. Έχει ένα αδερφό που είναι αξιωματικός (ανθυπασιπστής;). Στη χώρα του είχε μομφή για την παραβίαση της συνωμοτικότητας και για την παθητικότητά του η συνέλευση της κομματικής περιοχής του στέρησε τη θέση του γραμματέα της περιφερειακής επιτροπής της OKNE. Στην ΕΣΣΔ έφτασε παράνομα, στάλθηκε στο KUNMZ, δεν πήρε Σοβιετική υπηκοότητα επειδή προβλεπόταν η αποστολή στη χώρα του. Πέρασε από απογραφή τον Απρίλιο του 1937.

6. Georgiou G. (Τυρίμος), γεννήθηκε το 1919 από πατέρα δάσκαλο, μικροαστική οικογένεια, ο ίδιος δεν είχε επάγγελμα. Μέλος της OKNE από το 1932, έχει αδελφό μέλος του ΠΓ του ΚΚΕ. Δούλευε κυρίως στο μηχανισμό της OKNE. Όταν τον συνέλαβαν και τον χτύπησαν, έδειξε στην αστυνομία το δωμάτιό του, όπου ζούσε ο σύντροφός του. Για το γεγονός αυτό δεν ανέφερε πουθενά στα αυτοβιογραφικά σημειώματα και το ερωτηματολόγιο, ενώ το παραδέχτηκε σε συζήτηση με συντρόφους από το τμήμα. Έφτασε στην ΕΣΣΔ παράνομα, στάλθηκε στο KUNMZ. Σοβιετική υπηκοότητα δεν πήρε, με την υπόδειξη του Ελληνικού τμήματος.

7. Ksavilis Pavlos K. (Κουρούκλης), γεννήθηκε το 1987, κοινωνική θέση εργάτης, υποδηματοποιός. Μέλος του ΚΚΕ από το 1927. Στην ΕΣΣΔ έφτασε παράνομα, στάλθηκε για σπουδές στο KUNMZ. Αφοσιωμένος κομμουνιστής. Δεν πήρε Σοβιετική υπηκοότητα με την υπόδειξη του Ελληνικού τμήματος επειδή προβλεπόταν η αποστολή στη χώρα του. Πέρασε απογραφή τον Απρίλιο 1937.

Ο επικεφαλής του τμήματος στελεχών του ΙΚΚΙ Μπελόφ

Έγγραφο αρ. 3: Επιστολή Μπελόφ προς Μαλενκόφ

16/12/1937

ΚΕ ΠΚΚ (Μπ.)

Διευθυντή Υπεύθυνο Στελεχών Κομματικών Καθοδηγητικών Οργάνων

σ. Μαλενκόφ

Στο γράμμα μας από τις 26/8 αυτού του έτους σας είχαμε γράψει ότι στο τέλος 1936 μετά τη διάλυση του KUNMZ, μια σειρά Έλληνες σύντροφοι που είχαν σπουδάσει σε αυτό, στάλθηκαν για δουλειά στις Ελληνικές Περιοχές του νότου της Σοβιετικής Ένωσης στην πόλη Σοχούμ και στην πολιτεία Κρίμσκαγια περιοχής Άζοβο-Τσερναμόρσκ, λόγω αδυναμίας να τους στείλουμε το προσεχές διάστημα στη χώρα τους. Στο ίδιο γράμμα σας είχαμε γράψει ότι τους συντρόφους αυτούς, ξένους υπηκόους, τελευταία άρχισαν να τους απολύουν από τη δουλειά και να μη τους δίνουν άδεια παραμονής. Την περίοδο αυτή μερικοί από τους συντρόφους έφτασαν στη Μόσχα και άλλοι σκόπευαν να έρθουν. Εκείνους που ήρθαν τους στείλαμε πίσω, στους άλλους δώσαμε εντολή να μην έρθουν, αλλά να περιμένουν λύση του προβλήματός τους. Ταυτόχρονα τους είχαμε γράψει ότι θα παρθούν μέτρα μέσω εσάς ώστε να μη τους ανησυχούν και χάρη στις δικές σας υποδείξεις οι σύντροφοι που βρίσκονται στο Σοχούμ (Γιουσούποφ, Πετρόφ, Ζινκόφ

και Λαβρόφ) σήμερα δουλεύουν, αλλά η δική σας υπόδειξη που αναφέρεται και στους συντρόφους που βρίσκονται στην Κρίμσκαγια (Ελληνικό τμήμα της περιοχής Κρασναντάρ) δεν εκπληρώνεται. Η επιτροπή του κόμματος της Κρίμσκαγια και η επιτροπή του Κρασναντάρ, δεν γνωρίζουν τίποτε μέχρι σήμερα και δεν έχουν πάρει από την ΚΕ του ΠΚΚ (Μπ.) υποδείξεις σχετικά με τους Έλληνες συντρόφους. Στην επιτροπή της περιοχής, έχει δηλωθεί στους συντρόφους Ταμπακόφ και Ιβανόφ ότι εκτός από το έγγραφο που έχει υπογραφεί από τον εχθρό του λαού Κνόριν, δεν υπάρχει καμιά πληροφορία σχετικά με αυτούς. Συνεπώς, όπως φαίνεται από το γράμμα του σύντροφου Κόκκινου, του εκπροσώπου της Ελληνικής Κομσομόλ στην ΙΚΚΙ, εκτός από το σύντροφο Γκριγκόριεφ που δούλευε στην Κρίμσκαγια, αυτή την περίοδο έχουν απολυθεί από τη δουλειά τους, διότι σύμφωνα με τη δήλωσή τους δεν έχουν σοβιετική ταυτότητα, οι παρακάτω:

1. Ατσάλις. Σήμερα εργάζεται στο εκδοτικό των συνδικάτων στη Μόσχα, με μηνιαίο μισθό 300 ρούβλια, από τα οποία 60-70 πληρώνει για κατοικία.

2. Ξαβίλης. Παλιό κομματικό στέλεχος, 50 χρόνων, 5 ½ χρόνια φυλακή, εκκρεμεί ακόμη μια κατηγορία. Δούλευε πριν διορθωθεί στην Κρίμσκαγια με μηνιαίο μισθό 200 ρούβλια. Μετά την απόλυσή του ήρθε στη Μόσχα και σύμφωνα με τις υποδείξεις μας επέστρεψε στην Κρίμσκαγια, δεν μπόρεσε να βρει δουλειά στο Ροστόφ λόγω ταυτότητας. Τώρα απολύθηκε δεύτερη φορά για τον ίδιο λόγο από διορθωθεί και μένει άνεργος.

3. Γεωργίου. Κομσομόλος. Απολύθηκε από διορθωθεί διότι δεν έχει ταυτότητα.

4. Ταμπακόφ. Απολύθηκε από την εργασία του ως συντάκτης στον εκδοτικό οίκο, γιατί δεν έχει Σοβιετική ταυτότητα. Σήμερα βρίσκεται στη Μόσχα χωρίς χρήματα και κατοικία. Η γυναίκα του, άρρωστη, παρέμεινε στην Κρίμσκαγια. Το τμήμα προσωπικού της ΙΚΚΙ έστειλε γράμμα στη ΜΟΠΡ για την υλική βοήθεια σε αυτόν, ως αναγνωρισμένο πολιτικό πρόσφυγα. Μέχρι τώρα δεν πήρε χρήματα.

5. Ιβανόφ. Απολύθηκε από τη δουλειά στον εκδοτικό οίκο ως συντάκτης.

6. Γκριγκόριεφ. Εργαζόταν ως επικεφαλής της αποθήκης, απόφοιτος του KUNMZ. Με την επιστροφή του από την άδεια απολύεται και αυτός, γιατί δεν έχει σοβιετική ταυτότητα.

7. Στεφάνου. Έφτασε στην ΕΣΣΔ για σπουδές, κομσομόλος. Στην ΜΑΣ δεν ήταν δεκτός λόγω παλιών σχέσεων της οικογένειάς του με την αστυνομία. Σύντροφοι από την ΚΕ της Ελλάδας είχαν καλή γνώμη γι αυτόν, ιδίως ο Γραμματέας. Έχει άδεια παραμονής. Από τη δουλειά του ως διορθωθεί απολύθηκε γιατί δεν έχει σοβιετική ταυτότητα.

8. Νικούλοφ. Με το τέλος της φοίτησής του στη ΜΑΣ στάλθηκε στις Ελληνικές Περιοχές για δουλειά.

9. Πάβλου. Κομσομόλος. Λίγους μήνες πριν έφυγε από την Κρίμσκαγια για να δουλέψει στη Μαριούπολη, στην εφημερίδα *Μπολσεβίκος*. Απολύθηκε επειδή δεν έχει σοβιετική ταυτότητα. Προς το παρόν δεν εργάζεται πουθενά, χωρίς λεφτά.

Οι αιτήσεις όλων των συντρόφων σχετικά με την απόκτηση της σοβιετικής ιθαγένειας έχουν επιστραφεί από τις τοπικές αρχές στους ίδιους, λόγω της νέας οδηγίας σχετικά με τον τρόπο υποβολής αιτήσεων για την ιθαγένεια.

Σας παρακαλούμε επειγόντως να ενημερώσετε το μηχανισμό της ΚΕ του ΠΚΚ

(Μπ.), γιατί ύστερα από τη δική μας επερώτηση για τους συντρόφους αυτούς και τις οδηγίες της ΚΕ, αυτή τη φορά απολύονται όλοι αυτοί οι άνθρωποι. Η ντιρεκτίβα της ΚΕ μέχρι τώρα δεν έφτασε στην τοπική επιτροπή. Για ποιο λόγο η τοπική επιτροπή δίνει λανθασμένη πληροφόρηση για εθελούσια αναχώρηση του Οτσάλις και του Γιάνκοφ;

Παράρτημα: 9 βεβαιώσεις.

Ο επικεφαλής του τμήματος προσωπικού της ΙΚΚΙ

Μπελόφ

20/12/1937

Βεβαίωση της ορθότητας 11/1/1938

Έγγραφο αρ. 4: Επιστολή Βασμίσεφ

Ακρώς απόρητο

ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΚΚ (Μπ.) ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΡΑΣΝΑΝΤΑΡ

ΟΡΠΟ* – Σύντροφος Λαμαβίτσκι

Σχετικά με το γράμμα σας της 16 Φεβρουαρίου 1938 με τον αριθ. 0/157 σας πληροφορώ ότι: οι αναφερόμενοι στο γράμμα Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες πράγματι δούλευαν στην πολιτεία Κρίμσκαγια στο Ελληνικό Εκδοτικό. Στην Ελληνική περιοχή είχαν σταλεί από τη Μόσχα το Δεκέμβρη 1936 από τον εχθρό Κνόροφ. Ειδικός λογοτέχνης ανάμεσά τους δεν υπήρχε, αλλά χάρη στην αντεπαναστατική-αστική-εθνικιστική ομάδα που δρούσε στην Ελληνική Περιοχή, όλοι αυτοί οι πολιτικοί πρόσφυγες τακτοποιήθηκαν στο Ελληνικό Εκδοτικό και εκεί κάνουν την αντεπαναστατική δουλειά τους. Έγραφαν και έβγαζαν φασιστική, τροτσκιστική βιβλιογραφία (γραμματική, μορφολογία κ.λπ.)

Όταν αυτό αποκαλύφθηκε από την επιτροπή του κόμματος έβαλε το θέμα για τη μεταφορά αυτών των “λογοτεχνών” σε άλλη δουλειά σύμφωνα με την ειδικότητά τους (υποδηματοποιοί, μαραγκοί, ελαιοχρωματιστές κ.λπ.). Αυτό δεν τους άρεσε και ένα μέρος από αυτούς (Ατσάλις, Ιβανόφ, Ξαβίλης) έφυγαν άγνωστο πού, ενώ οι υπόλοιποι (Γεωργίου, Ταμπάκοφ, Γκριγκόριεφ, Στεφάνου και Νικούλοφ) απομακρύνθηκαν από τα όργανα της ΝΚΒΔ ως εχθροί του λαού και τώρα είναι κρατούμενοι.

Έτσι το πρόβλημα της τακτοποίησής τους στη δουλειά εκπίπτει. Όσον αφορά εκείνους που κατάφεραν να κρυφτούν, τώρα τους ψάχνουν.

Παράρτημα: σε 12 φύλλα.

Ο γραμματέας της Ελληνικής Επιτροπής του ΠΚΚ(Μπ.)

23/2/1938

Βασμίσεφ

Κρίμσκαγια

* ΟΡΠΟ (από τα Ρωσικά αρχικά): Τμήμα Καθοδηγητικών Κομματικών Οργάνων.

Έγγραφο αρ. 5: Επιστολή στην ΟΡΠΟ

25 Οκτωβρίου 1937

Στην επιτροπή ΟΡΠΟ της ΚΕ ΠΚΚ (Μπ.) σύντροφο Μπουρμίστινκα

Στην αρ. 24D. Της 2-9-1937

Σας πληροφορούμε ότι τα σταλμένα από τη Μόσχα 11 άτομα στα τέλη του 1936 για δουλειά στην Ελληνική περιοχή, πρώην σπουδαστές του KUNMZ, ανέλαβαν διαφόρων ειδών εργασίες στην περιοχή και κανείς ποτέ δεν τους εμπόδισε σε αυτό. Όμως ύστερα από λίγο καιρό ένα μέρος τους (Καούτσης Ι. Γ., Ατσάλις Κ. Β., Ιανκόφ Δ. Γ. και Πάβλου Δ.) με τη δική τους επιθυμία έφυγαν από τη δουλειά και πήγαν στη Μόσχα και Μαριούπολη, ενώ οι υπόλοιποι με εξαίρεση τον Ιορδανίδη, δουλεύουν αυτό τον καιρό στο Εκδοτικό “Κομμουνιστής”.

Απολυμένος από την εργασία στο Εκδοτικό βρέθηκε μόνο ο Ιορδανίδης Ι. για την απόπειρά του να βάλει αντεπαναστατική ερμηνεία στην Γραμματική, στη μετάφραση μερικών προτάσεων.

Όλοι όσοι ήρθαν στη δουλειά στην Ελληνική περιοχή, πρώην σπουδαστές του KUNMZ, με εξαίρεση τον Ατσάλις Κ. Β., θεωρούσαν τον εαυτό τους μέλη του ΚΚΕ και είχαν ξένα (Ελληνικά) διαβατήρια. Μέλος όμως του ΠΚΚ (Μπ.) ήταν ο σ. Ατσάλις Κ. Β. ο οποίος διαγράφηκε από τις γραμμές του ΠΚΚ (Μπ.) διότι δεν είχε σοβιετικό διαβατήριο.

Την υπόθεση του σ. Ατσάλις η Ελληνική περιφερειακή επιτροπή του κόμματος έστειλε στις 31/7/1937 στην επιτροπή για τον αντιπρόσωπο ΚΠΚ ΚΕ ΠΚΚ (Μπ.) της περιοχής Άζοβο-Τσερναμόρσκ.

Ο επικεφαλής του ΟΡΠΟ της Περιοχής Ραστόβ ΠΚΚ (Μπ.)

Σάτσκι

Το αντίγραφο είναι σωστό (υπογραφή)

2/11/1937

Έγγραφο αρ. 6: Αποσπάσματα από την Έκθεση του Μάρκου για την Κατάσταση στο Εκδοτικό «Κομμουνιστής (11/8/1937)

«...Έπρεπε να σκεφτούμε για το πολιτικό πρόσωπο του Κατσάλοφ, ο οποίος ποτέ δεν είχε σταθερή καθοδήγηση και ατομική πρωτοβουλία και για μεγάλο χρονικό διάστημα βρισκόταν κάτω από την επίδραση του Ιορδανίδη, ο οποίος στην πράξη είναι ο διευθυντής του Εκδοτικού.

Στο Εκδοτικό δεν γινόταν και δεν γίνεται καμιά δουλειά για την ανάδειξη νέων στελεχών, παρόμοια δε γίνεται καμιά πολιτική, πολιτιστική και διαφωτιστική δουλειά. Η τακτική του Κατσάλοφ για την κολεκτίβα βασίζεται στην αρχή “διαίρει και βασίλευε”. ...στα πολιτικά και λογοτεχνικά βιβλία που εκδόθηκαν, πολλά από αυτά δεν πήραν έγκριση επειδή ή το κείμενο ήταν αντεπαναστατικό ή η μετάφραση είχε αλλοι-

ωθεί. Για παράδειγμα, στην εισήγηση του συντρόφου Στάλιν στο 8ο έκτακτο συνέδριο των Σοβιέτ, στο κεφάλαιο 2, στην ελληνική μετάφραση «σε ένα ζυγό με αυτούς» είναι αλλοιωμένες οι λέξεις με τον εξής τρόπο: αυτοί (δηλ. οι διανοούμενοι, Ο. Κ.) καθώς είναι με τους εργάτες και αγρότες κάτω από τον ίδιο ζυγό, οικοδομούν μαζί τους... Το βιβλίο αυτό επιμελήθηκαν ο Κατσάλοφ και ο Ιορδανίδης. Μετά την αναθεώρηση της μετάφρασης από εμένα, το βιβλίο δεν εκδόθηκε...

Από παλιά τυπώθηκε το μεγάλο βιβλίο «Ανθολογία» με την επιμέλεια πάλι των δυο ιδίων. Σε αυτό διαπιστώθηκε η ύπαρξη μεγάλου αριθμού ποιημάτων ιδεολογικά όχι σωστών, των αστών συγγραφέων. Στο επεξηγηματικό σημείωμα ο Ιορδανίδης εμφανίζεται ως απολογητής του φασισμού λέγοντας ότι ο λαός τάχα αποτελεί τη μαζική βάση του φασιστικού καθεστώτος των Μουσολίνι-Χίτλερ (βλέπε σελ. 452). Χάρη στην επέμβαση μερικών συνεργατών του Εκδοτικού η Ανθολογία δεν εκδόθηκε...

Στο τέλος της περσινής χρονιάς ο Κατσάλοφ ανέθεσε στον Ιορδανίδη να γράψει την Ελληνική Γραμματική, όντας όπως και πριν πεισμένος για την ποιότητα της δουλειάς του. Με την αποπεράτωση της γραμματικής, ο Κατσάλοφ βιάστηκε να τη γράψει στη γραφομηχανή για να στείλει ένα αντίτυπο στη Μόσχα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι εάν μερικοί συνεργάτες του Εκδοτικού (Ατσάλις, Γρηγοριάδης, Κανονίδης) δεν έβαζαν έγκαιρα θέμα εξουχιστικού ελέγχου, ιδίως για το ιδεολογικό περιεχόμενο, ο Κατσάλοφ θα ήταν έτοιμος να βάλει την υπογραφή του. Η γραμματική αποδείχτηκε ότι είναι ένα θαυμάσιο εγχειρίδιο για τη φασιστική Ελλάδα. Σχεδόν όλα τα παραδείγματα που αναφέρονται σ' αυτήν είναι γεμάτα εχθρική σε μας ιδεολογία, θρησκευτικές προκαταλήψεις, χουλιγκανικές, ληστρικές και καθαρά αντεπαναστατικά παραδείγματα. Σε ένα από τα παραδείγματα, σε ένα απόσπασμα του συντρόφου Στάλιν, το περιεχόμενό του διαστρεβλώθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε βγαίνει ότι τάχα ο σύντροφος Στάλιν θαυμάζει τον καπιταλισμό...

Στην υπόθεση της υπόθαλψης των διαφωνιών ο Σέβερης έπαιξε κύριο ρόλο. Έκανε τους μεν να συγκρούονται με τους δε. Υπόθαλπε ταυτόχρονα τις συγκρούσεις μια κολακεύοντας, μια απειλώντας, μια επιτιθέμενος, τρομοκρατώντας και τις δυο πλευρές...

Ο Σέβερης είναι μάστορας στις μηχανορραφίες και δραστηριοποιείται έντονα όταν πρόκειται για τα προσωπικά του συμφέροντα. Πήρε δραστήριο καθοδηγητικό μέρος σε όλες τις φραξιονιστικές ομάδες στο Ελληνικό κόμμα και για τις βρώμικες και ύποπτες δουλειές του διαγράφηκε από τις γραμμές του. Εδώ ο Σέβερης παραβιάζοντας τους κανόνες του συνωμοτισμού αποκαλύπτει μερικούς συντρόφους από την Ελλάδα, οι οποίοι θεωρούνται εφεδρεία του ΚΚΕ. Π.χ. για μένα μιλούσε στον Ιορδανίδη (με τον οποίο κρατούσε πάντα τις πιο στενές σχέσεις) ο οποίος μέχρι τότε δε με γνώριζε προσωπικά.

Οι βοηθοί του Σέβερη στην υπόθεση των καβγάδων και δυσφημίσεων των ανθρώπων, είναι ο Ασάνοφ και μέχρι το τελευταίο διάστημα ο Ταμπακόφ. Και οι δυο γλείφουν τη διοίκηση.

**Έγγραφο αρ. 7: ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΚΛΕΙΣΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΣΔ – 19
Μαρτίου 1938 (απόσπασμα, με παράθεση και του ρωσικού κειμένου)
19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1938 ΜΟΣΧΑ***

Ο Προεδρεύων Στρατοδίκης Μπριγκάντα Καντίμπιν

Μέλη Στρατοδίκης Πρεομπράζέντσεφ και Νομικός Στρατ. 1ου βαθμού Σούσλιν

Ο Προεδρεύων ανακοίνωσε ότι εξετάζεται η υπόθεση για την κατηγορία

Του Ατσάλις ή Μαρκοβίτης Κονσταντίν Βασίλιεβιτς

Για τα εγκλήματα που προβλέπονται από τα άρθρα 58-6, 58-8, 58-11 του Ποινικού Κώδικα της Ρωσικής Συνομοσπονδίας

Оглашаются показания ПАВЛУ, ЛЕОНИДИСА и ПСИЛИАСА
Подсудимый заявил, что эти показания не соответствуют действительности.

...Διαβάζονται οι καταθέσεις των ΠΑΒΛΟΥ, ΛΕΟΝΙΔΗΣ και ΨΙΛΙΑΣ.

Ο κατηγορούμενος δήλωσε ότι οι καταθέσεις αυτές δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.»

Έγγραφο αρ. 8:
ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ
«ΕΠΙΚΥΡΩΝΩ»

3ος Τομέας Διοίκησης
Κρατικής Ασφάλειας
(υπογραφή από πάνω)
28 Φεβρουαρίου 1938

Ο Εισαγγελέας της Σοβιετικής Ένωσης
ΒΙΣΙΝΣΚΙ
(υπογραφή από πάνω)

Σχετικά με την υπόθεση αριθ. 16552 σχετικά με την κατηγορία του ΑΤΣΑΛΙΣ Κονσταντίν Βασίλιεβιτς ή ΜΑΡΚΟΒΙΤΗΣ, για το έγκλημα που προβλέπεται στο άρθρο 58 παρ. 6, 8 και 11 του Ποινικού Κώδικα της Ρωσικής Ομοσπονδίας

Το 3ο Τμήμα της Διοίκησης της Κρατικής Ασφάλειας (НКВД) της ΕΣΣΔ συνέλαβε στις 3/1/38 με την κατηγορία της κατασκοπείας και αντεπαναστατικής δράσης τον ελεγκτή της Ομάδας των Ειδικών Αποστολών των Εκδόσεων των Συνδικάτων της Πανε-

* Τοποποιημένο έγγραφο. Συμπληρώνονται τα υπογραμμισμένα. Παρατίθεται απόσπασμα στα ρωσικά.

νωσιακής Κεντρικής Ένωσης, τον Έλληνα ΑΤΣΑΛΙΣ Κωνσταντίν Βασίλειβιτς ή ΜΑΡΚΟΒΙΤΗΣ.

Με βάση τα υλικά της ανάκρισης και την προσωπική ομολογία του κατηγορούμενου ΑΤΣΑΛΙΣ - ΜΑΡΚΟΒΙΤΗΣ Κ. Β. διαπιστώνεται ότι ευρισκόμενος στη φυλακή Συγγρού της Αθήνας στην Ελλάδα, πριν φτάσει στην ΕΣΣΔ, γνωρίστηκε με τον πράκτορα της Ελληνικής κατασκοπίας ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ-ΛΕΜΠΙΟΝ Λ. ο οποίος τον είχε στρατολογήσει και στις αρχές του 1931 στάλθηκε στην ΕΣΣΔ ως πολιτικός πρόσφυγας, για την κατασκοπευτική και προβοκατόρική δουλειά.

Πριν την αποστολή στην ΕΣΣΔ οργανώθηκε η απόδραση του ΑΤΣΑΛΙΣ μαζί με άλλους κρατούμενους από τη φυλακή, η οποία δραπέτευση οργανώθηκε από την ασφάλεια έτσι ώστε να φανεί για το Κόμμα και την ΚΕ σαν να είχε οργανωθεί από τους ίδιους. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα ο ΑΤΣΑΛΙΣ στάλθηκε μέσω της ΚΕ στην ΕΣΣΔ ως πολιτικός πρόσφυγας. Ευρισκόμενος στην ΕΣΣΔ ο ΑΤΣΑΛΙΣ Κ. Β. σπούδασε στο ΚΥΝΜΖ (Κομμουνιστικό Παν/μιο Νεολαίας της Δύσης), στο ΜΛΣ (Διεθνή Μαρξιστική Λενινιστική Σχολή) και μετά προσλήφθηκε στη δουλειά στο Ελληνικό Τμήμα της Κομιντέρν. Παντού όπου βρισκόταν ο ΑΤΣΑΛΙΣ ανέπτυξε κατασκοπευτική προβοκατόρική δραστηριότητα, διαβιβάζοντας διάφορα κατασκοπευτικά υλικά στον επικεφαλής του δικτύου της Ελληνικής κατασκοπίας ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ με τον οποίο ήταν συνδεδεμένος (μέχρι;) το 1933.

Μετά την αναχώρηση του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ στη χώρα του, ο ΑΤΣΑΛΙΣ κρατούσε στο εξής την κατασκοπευτική του σύνδεση με τους κατασκόπους ΠΑΝΟΦ και ΠΕΤΡΟΒΑ, στους οποίους διαβίβαζε τα κατασκοπευτικά υλικά μέχρι την αναχώρηση στις Ελληνικές περιοχές της επαρχίας Κρασναντάρ, μέχρι το τέλος του 1936.

Εργαζόμενος στις Ελληνικές Περιοχές ο ΑΤΣΑΛΙΣ συνέχισε την κατασκοπευτική του δραστηριότητα κάνοντας ταυτόχρονα την αντεπαναστατική εθνικιστική δουλειά στα ζητήματα της ελληνικής γλώσσας και στην ελληνική λογοτεχνία και τύπο.

Έγγραφο αρ. 9 **ΕΙΔΙΚΟ ΝΤΟΣΙΕ**

Άκρως απόρρητο
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Από το ντοκουμέντο ΟΠ αρ. 0643 της 19.1-1953

Στην Επιτροπή ραδιοπληροφοριών και ραδιόφωνου παρά το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΣΣΔ ως επιμελητής και εκφωνητής της ελληνικής εκπομπής εργάζεται ο Τράντος Μιχαήλ Κωνσταντίνοβιτς, Γρηγοριάδης Γρηγόρης Ντοκσακίριτς, γεννημένος το 1907 στο νησί Μαρμαράς (Τουρκία), που δεν ανήκει σε κανένα κόμμα.

Στην αυτοβιογραφία του ο Τράντος δηλώνει ότι το 1927 ζώντας στην πόλη Χαλκίδας στην Ελλάδα, εντάχθηκε στην Κομσομόλ, το 1928 απολύθηκε για την κομμουνιστική προπαγάνδα από την τσιμεντοβιομηχανία, το Νοέμβριο 1929 πιάστηκε κατά τη δια-

δήλωση στην Αθήνα και καταδικάστηκε σε πέντε μήνες φυλάκιση. Στη φυλακή πήρε μέρος στην απεργία πείνας 19 κομμουνιστών και κομσομόλων.

Μετά την απελευθέρωση από τη φυλακή, το Σεπτέμβριο 1930 κατατάχθηκε στον Ελληνικό στρατό, υπηρέτησε στο τμήμα φύλαξης των φυλακών Συγγρού στην Αθήνα, φυλάγοντας και ο ίδιος τους κρατούμενους. Ευρισκόμενος στο στρατό –δηλώνει προφανώς– σαν να συνέχιζα να κρατώ τη σύνδεσή μου με το κόμμα, και με την εντολή του (του κόμματος μάλλον) χρησιμοποιείτο για την προετοιμασία της δραπέτευσης οκτώ κομμουνιστών. Μετά την απόδραση από τις φυλακές τα μεσάνυχτα 12-13 Απριλίου, λιποτάκτησε από το στρατό και έρχεται το Μάιο παράνομα στην ΕΣΣΔ.

Μαζί του στην ΕΣΣΔ ήρθαν έφτασαν οι Χαϊτάς-Σιφνέος, Ευτυχιάδης-Καρακόζοφ, Οικονομίδης-Κριεζής Ορφέας, Καρασκόγιας-Νικολάεφ, Αποστόλου-Λίμπον Λευτέρης, Μπούρας Ασίκης, Μαρκοβίτης-Ατσάλις και τα στελέχη του ΚΚΕ Σάντος, Κολοζόφ και Ντούβας.

Στην ΕΣΣΔ ο Τράντος είχε τελειώσει το ελληνικό τμήμα του KUNMZ*.

Το 1938 ο συλληφθείς από την NKVD Τόμοφ-Τσιγκαράκης Ν.Δ., είπε ότι ο Τράντος ήταν πράκτορας της ελληνικής αστυνομίας. Επίσης, ο συλληφθείς Έλληνας πολιτικός πρόσφυγας Ατσάλις-Μαρκοβίτης Κ.Β. το 1938 είπε ότι η απόδραση των κρατουμένων από τη φυλακή Συγγρού το 1931, είχε οργανωθεί από την ελληνική αντικατασκοπεία με στόχο την αποστολή Ελλήνων πρακτόρων στην ΕΣΣΔ.

Το Δεκέμβριο 1937 ο Τράντος πιάστηκε από την NKVD ύποπτος για αντικατασκοπία, ελλείπει όμως αποδεικτικών στοιχείων του εγκλήματος, αφέθηκε το 1940 ελεύθερος.

Υπάρχουν στοιχεία που μας κάνουν να υποπτευόμαστε ότι ο Τράντος είναι πληροφοριοδότης της Ελληνικής πρεσβείας στη Μόσχα.

Ο Διερμηνέας της επιτροπής 17/2/1953

Ερεμένκο

* Ο Μάριος Μαρκοβίτης είναι γιατρός και ιστορικός ερευνητής, marios.markovitis@gmail.com.

* Περὶ το 1937 βρισκόταν στο Σοχούμ όπου ήταν υπεύθυνος σε «όμιλο της Ακαδημίας-Τέχνικουμ για την εκμάθηση των βασικότερων σημείων της ιστορίας του ΠΚΚ (Μπ.), ενώ πιθανόν εργαζόταν και σαν δάσκαλος, κατά τους Βλ. Αγτζίδη και Κ. Γκριτζώνα.